

ALTERNATIEVE DETENTIE VOOR SEKSUEEL DELINQUENTEN: BEHOEFTE VERSUS RISICO?

*Het Good Lives Model als kader voor een kwalitatieve
vrijheidsontnemende straf*

Masterproef neergelegd tot het behalen van
de graad van Master in de Criminologische Wetenschappen
door (01707096) Clincke Xena

Academiejaar 2019-2020

Promotor :
Prof. Dr. Christophe Vandeviver

Commissaris :
Joke Depraetere

“Everything can be taken from a man but one thing: the last of the human freedoms - to choose one's attitude in any given set of circumstances, to choose one's own way.”

- Victor Frankl

Inhoud

ALTERNATIEVE DETENTIE VOOR SEKSUEEL DELINQUENTEN: BEHOEFTE VERSUS RISICO?	I
ABSTRACT	III
1. <i>Het juridisch & maatschappelijk veiligheidsdiscour</i>	3
2. <i>Behoeftte versus risico: Het Good Lives Model</i>	5
3. <i>Mensenrechten en detentie, humaniteit versus repressie.</i>	7
4. <i>Methodologie</i>	8
4.1 Methoden en technieken	9
4.2 Praktische toepasbaarheid.....	11
4.3 Data-analyse	13
5. <i>Beschrijvende resultaten</i>	13
5.1 Het levensverhaal	14
5.2 De detentie-ervaring	15
5.3 Behoeften in detentie	18
5.3.1 <i>De impact van detentie op behoeften</i>	23
5.4 Risico's in detentie	23
5.4.1 <i>De impact van detentie op risicofactoren</i>	25
5.5 Herstel.....	25
5.6 Een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf	26
5.6.1 <i>Een noodzakelijke time-out</i>	26
5.6.2 Aspecten van een kwalitatieve bestraffing.....	27
5.6.3 Het instituut gevangenis	28
5.6.4 Hulp en zorg binnen detentie	29
6. <i>Discussie: Detentie, een alternatief?</i>	30
6.1 Behoeften van seksueel delinquenten in detentie	32
6.2 Zorg en hulpverlening binnen detentie	35
6.3 Een gedifferentieerde strafuitvoering	37
6.4 Wegen naar herstel	38
7. <i>Een conceptueel model voor een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf voor mannelijke seksueel delinquenten</i>	40
7.1 Economisch	41
7.2 Institutioneel	41
7.3 Welzijn en volksgezondheid.....	44
8. <i>Conclusie</i>	47

Beperkingen van het huidige onderzoek	49
Implicaties voor onderzoek, theorievorming en praktijk	49
<i>Bibliografie</i>	I
<i>Persbericht</i>	VII

ABSTRACT

This article sheds a light on detention following a sexual offence. The issue of detention keeps to be a critical phenomenon in Belgium. Based on the abominable reality of CPT convictions and scientific findings, the effectiveness of the prison system has been repeatedly refuted. Nevertheless, as a punitive society, we continue to swear by the safety guarantees of this medieval institute. Can we expect more from detention than only the temporary isolation of sex offenders from society?

This article gives an answer on the question what the risks and needs of sex offenders in detention are. The aim of this research is to design a conceptual model for a qualitative and restorative detention model for male sexual offenders based on the central principles of the Good Lives Model. This conceptual model, based on the results of interviews combined with open questionnaires with sex offenders, represents a qualitative sentence of custodial based on three pillars: an economic pillar, an institutional pillar and a pillar regarding well-being and public health.

Key words: Sexual Offending, Good Lives Model, Qualitative and Restorative Custodial Sentence & Alternative Detention.

Zeventig procent van de gedetineerden recidiveert (NICC, 2015). In de eerste twee weken na de definitieve invrijheidsstelling is er een toegenomen kans op een druggerelateerd overlijden. Tijdens het verblijf in detentie, stijgt immers de kans op het ontwikkelen van extremistisch gedachtegoed significant (Dermine, et al., 2018). De suicide rate intramuros ligt drie tot achtmaal hoger ten opzichte van de algemene bevolking (Fazel et al., 2011) en vormt een van de belangrijkste doodsoorzaken voor gedetineerden (Rabe, 2012). Slechts een minimaal aantal gedetineerden geniet psychosociale begeleiding in detentie (Vander Laenen, 2018-2019). Gebaseerd op deze abominabele realiteit en wetenschappelijke bevindingen werd de effectiviteit van het gevangeniswezen reeds meermaals weerlegd. Toch blijven we als punitieve maatschappij zweren bij de veiligheidsgarantie van dit middeleeuwse instituut. Mag de samenleving niet meer van detentie verwachten dan de loutere isolatie van de pleger uit de maatschappij (Pintelon, 2019)?

Er is nood aan een alternatieve visie ten aanzien van detentie, een gemoderniseerde visie die tracht recidive te reduceren, een veilig maatschappelijk klimaat te garanderen, gedetineerden humaan te behandelen en tegemoet te komen aan slachtoffers. Het debat dat aan dergelijke visieontwikkeling ten grondslag ligt, kan, zeker met betrekking tot de doelgroep van seksueel delinquenten, op weinig politiek en maatschappelijk draagvlak rekenen.

Het doel van dit onderzoek bestaat er dan ook uit een conceptueel model te ontwerpen voor een kwalitatieve en herstelgerichte vrijheidsontnemende straf voor mannelijke seksueel delinquenten gebaseerd op de centrale principes van het *Good Lives Model*. Dit door de afname en analyse van diepte-interviews bij seksueel delinquenten met detentie-ervaring, gefocust op risico en behoefte enerzijds, en gekoppeld aan de visie van experts aan de hand van een focusgroep anderzijds.

Het onderzoek tracht via een kwalitatief onderzoeksdesign, vertrekkende vanuit de interpretatieve benadering, een antwoord te formuleren op de vraag¹: Wat zijn de risico's en

---

¹*De onderzoeksvraag en gestelde deelvragen: A: Wat zijn de risico's en behoeften van mannelijke seksueel delinquenten in detentie? Wat zijn de risicofactoren gelinkt aan het seksueel delict die in detentie moeten geadresseerd worden? Welke risico's brengt detentie voor mannelijke seksueel delinquenten met zich mee? Wat zijn de levensbehoeften van mannelijke seksueel delinquenten? Hoe komt detentie tegemoet aan de levensbehoeften van mannelijke seksueel delinquenten? Hoe kan een vrijheidsontnemende straf het recidiverisico reduceren? Hoe kan een vrijheidsontnemende straf bijdragen aan herstel? Wat is een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf? B: Welke bevindingen resulterend uit de analyse van risico's en behoeften van mannelijke seksueel delinquenten met detentie-ervaring kunnen een conceptueel model voor een kwalitatieve vrijheidsontnemende bestraffing met het oog op herstel en het reduceren van het recidiverisico informeren?*

behoeften van mannelijke seksueel delinquenten in detentie? Resultierend uit deze analyse wordt een conceptueel model voor een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf met het oog op herstel en het reduceren van het recidiverisico geïnformeerd.

De creatie van een conceptueel model geïnformeerd door ervaringsdeskundigheid en deskundigenoordelen, biedt mogelijkheden voor de praktijk. Niet alleen creëert het nieuwe inzichten in het wetenschappelijke domein, ook biedt het mogelijkheden tot vervolgonderzoek met betrekking tot replicatie, realisatie en hypothesetoetsing en dit wat betreft de relevante behoeften van zedenplegers in detentie maar ook met betrekking tot de implementatie van een conceptueel model in het huidige systeem.

Bestaand onderzoek buigt zich voornamelijk over de effectiviteit van het gevangeniswezen, de overbevolkingsgraad, alsook tal van effectstudies met betrekking tot recidive. Toch blijkt het aantal empirische studies beperkt. Dit onderzoek tracht vooreerst het perspectief van de meest kwetsbaren in kaart te brengen met de focus op behoeften binnen detentie. Zo kan een vernieuwend luik worden geëxploreerd zijnde detentie voor seksueel delinquenten gebaseerd op de centrale principes van het *Good Lives Model*.

We leiden het artikel in met een historische en juridische schets die het maatschappelijke en juridische veiligheidsdiscours anno 2020, ten opzichte van seksueel delinquenten, weergeeft. Hoofdstuk 2 situeert het *Good Lives Model* binnen deze thematiek. Hoofdstuk 3 verkent het mensenrechtendebat ten aanzien van detentie. Deze theoretische en kritische fundamenten brengen ons vervolgens naar het empirisch onderzoek. Dit onderzoek wordt door een methodologisch luik in hoofdstuk 4 vormgegeven. Hoofdstuk 5 presenteert de ruwe resultaten van de diepte-interviews en open vragenlijsten met betrekking tot mannelijke zedenplegers. Hoofdstuk 6 informeert het conceptueel model gebaseerd op de paneldiscussie. In het synthesehoofdstuk, hoofdstuk 7, stellen we het conceptueel model voor en ten slotte besluiten we in hoofdstuk 8 met de belangrijkste bevindingen en suggesties voor verder onderzoek.

1. Het juridisch & maatschappelijk veiligheidsdiscours

In de nasleep van de schandalen in de jaren '90² richtte het Belgisch strafrecht zijn juridische pijlen op een doorgedreven beveiligings- en repressiepolitiek ter bescherming van de maatschappij tegen zedendelinquenten. De publieke opinie rond seksueel deviant gedrag stevent, mede met de ruggensteun van maatschappelijke beïnvloeding in de media (Boutellier, s.d.), af op resolute verkettering. Niet enkel ten aanzien van grensoverschrijdende feiten, evenzeer ten opzichte van de plegers ervan. Het talioprincipe werd opnieuw gemeen gedachtegoed van de modale burger: wie schade berokkent aan een ander, zal als vergelding zelf schade lijden (Roelandt, 2014-2015).

Als antwoord op de maatschappelijke bedreiging van seksueel grensoverschrijdend gedrag, dit in de reële alsook in de onlinegemeenschap, werd de laatste decennia een strafrechtelijke evolutie in gang gezet. Naast het in praktijk brengen van een repressie-gedachte, met een uitbreiding van de strafbaarstelling en verhoging van de strafmaat, zien we ook dat het dader-behandelidee van de jaren '50 en '60 nieuw leven wordt ingeblazen (Tubex, 2002). Sinds enkele jaren krijgt dit behandelidee een plek in juridische interventies ten aanzien van seksueel delinquenten. Behandeling en bestraffing vinden elkaar, waar de zorg het middel wordt om een justitieel geïnstalleerd doel te bereiken³ (Roelandt, 2014-2015). De kruisbestuiving van het zorg- en bestraffingsmodel geeft voeding aan het actueel ethisch debat rond gerechtelijk opgelegde hulpvormen: bieden we een zorgkader om het lijden van seksueel delinquenten te verlichten of creëren we een strafregime om in te spelen op het maatschappelijk veiligheidsdiscours? Behandelen we gestraften of zetten we behandeling in als straf (Glaser, 2009)?

De steeds luider klinkende maatschappelijke roep om strengere bestraffing voor zedenplegers staat haaks op de resocialisatiepogingen gecreëerd door het justitieel- en welzijnsbeleid. De complexiteit van de materie en de ernst van de gevolgen van seksueel grensoverschrijdend gedrag verklaren mede de roep naar eenvoudige, emotiegestuurde kortetermijnoplossingen om de al omstreden veiligheidsutopie in stand te houden. Echter, een eenzijdig repressief beleid heeft als nadelig effect dat de samenleving gebrekkig wordt voorbereid op de terugkeer van

---

²Met als meest besproken de zaak 'Dutroux' in '96.

³Recidivereductie.

delinquenten (Ten Hag, 2012). Onderstaand een kritische lezing van criminoloog Boutellier ten aanzien van het continuüm ‘veiligheid versus zorg’.

Gerelateerd aan het begrip ‘risicomaatschappij’ spreekt Boutellier over een heersende veiligheidsutopie (Ten Hag, 2012). Er is de laatste jaren een toegenomen behoefte aan veiligheid gegroeid, dit tegenover een sterk gevoel van vitaliteit en vrijheid ontwikkeld na de tweede wereldoorlog. Deze behoefte is voornamelijk gecreëerd sinds de bewustwording van de risico’s eigen aan het menselijk bestaan. Omdat vrijheid en veiligheid niet tegelijkertijd ingewilligd kunnen worden, is er sprake van een paradoxale situatie. Een utopisch verlangen naar het samenvallen van maximale vrijheid en optimale bescherming (Boutellier, s.d.).

“De mens vraagt om regels waaraan hij zich niet wenst te houden.” (Boutellier, s.d.)

Binnen het domein van de seksuele moraal speelt deze paradox erg expliciet. Seksualiteit is immers een individuele bron van vitaliteit en vrijheid, daar waar gelijkwaardigheid van seksuele partners een norm is. Als verklaring voor seksueel geweld, schuift Boutellier de spanning tussen de vrije seksualiteit en de gelijkwaardigheid in relaties naar voor. Seksueel grensoverschrijdend gedrag zou resulteren uit een poging een seksuele identiteit te (be)vestigen ten koste van de ander (Boutellier, s.d.).

Wacquant verduidelijkt als aanklacht tegen het detentiebeleid anno 2020 dat, ter bewerkstelling van de veiligheidsutopie, delinquent gedrag kunstmatig uit de sociale verhoudingen waarin het zijn oorsprong vindt, wordt weggerukt. Bestrafing moet, volgens hem, naast een bevestiging van de norm, ook aandacht geven aan de individuele noden en proberen om maatschappelijk beperkende trends om te buigen. Zo zou bestraffing niet zozeer maatschappelijke structuren moeten bevestigen, maar als opportuniteit kunnen worden aangewend om een inclusief beleid met oog voor herstel en re-integratie aan te moedigen (2018).

Naast de veiligheidsutopie en de repressiegedachte ten aanzien van seksueel delinquenten wordt ook steeds vaker de waarde van psychosociale behandeling benadrukt. De Belgische rechtsstaat kiest er niet voor straf aan behandeling te koppelen in éénzelfde vonnis. Behandeling van tot vrijheidsstraf veroordeelde seksueel delinquenten wordt in theorie een optionele module in het kader van een voorwaardelijke invrijheidsstelling (Roelandt, 2014-2015). In de praktijk bereikt dit tweesporenbeleid slechts een beperkt deel van de totale detentiepopulatie, mede door de

vaak aangegrepen ‘optie’ einde straf (Robbert, persoonlijke communicatie, 2019) wat detentie zonder enige behandelvorm impliceert.

Vanuit utilitaristisch standpunt kunnen we stellen dat het huidige detentiebeleid voor seksueel delinquenten nefaste effecten heeft. Er zijn aanwijzingen dat het huidige systeem faalt, niet alleen op ethisch niveau waarbij het vaak omschreven wordt als zijnde een mensonterend beleid, maar ook op vlak van middelen efficiëntie en veiligheidswaarborgen. Dit onderzoek probeert om een alternatieve vorm van detentie, specifiek voor de doelgroep seksueel delinquenten, te conceptualiseren. Het doel is een zinvolle vrijheidsontnemende straf met oog voor de behoeften van dader, slachtoffer en gemeenschap.

2. Behoeft versus risico: Het Good Lives Model

De behandeling van zedendelinquenten in Noord-Amerika, het Verenigd Koninkrijk, Australië, Nieuw-Zeeland en West-Europa is hoofdzakelijk gebaseerd op het *Risk-Need-Responsivitymodel* (RNR). Dit kader is gericht op risicobeheer in de behandeling van daders met als primair doel het voorkomen van schade aan de gemeenschap. De idee is dat via een identificatie en eliminatie van dynamische risicofactoren⁴ recidive gereduceerd wordt (Andrew & Bonta, 2007).

Naast dit risicomanagementmodel staat het *Good Lives Model* (GLM). Tony Ward ontwierp het in 2001 onder de volledige titel van het *Good Lives Model of offender rehabilitation: a strengths based approach for lives in transition* (Ward, s.d.). Het GLM is een sterktegerichte, holistische rehabilitatietheorie voor delictplegers waarbij de nadruk op het welzijn van de pleger ligt (Harkins et al., 2012). Het model besteedt aandacht aan zowel risico als behoefte en biedt een antwoord op de vraag hoe recidive voorkomen kan worden en hoe de persoon een betekenisvol leven kan leiden (Ward, s.d.). Bovendien probeert het model om, via het aanleren van vaardigheden bij daders, individuen in staat te stellen de kwaliteit van leven te optimaliseren en daarmee de kans tot het plegen van verdere misdaden tegen de gemeenschap te voorkomen (Ward & Stewart, 2003).

---

⁴ *Dynamische risicofactoren zijn criminogene behoeften, bijvoorbeeld antisociale attitudes, afwijkende seksuele opwinding, problemen met emotieregulatie, etc.*

De oorsprong van crimineel gedrag wordt gesitueerd bij de significante beperking in beschikbaarheid van interne (vaardigheden en capaciteiten) en externe (kansen en ondersteuning) bronnen om via prosociale middelen de levensbehoeften (*primary goods*) te bevredigen. Het GLM stelt een lijst voor met tien *primary goods*: leven (gezond leven en functioneren), kennis, excellentie in spel en werk (inclusief beheersingsvaardigheden), excellentie in keuzevrijheid (autonomie en zelfsturing), innerlijke rust (vrijheid van emotionele onrust en stress), vriendschap (inclusief intieme, romantische en familierelaties), gemeenschap, spiritualiteit (betekenis en doel in het leven), geluk en creativiteit (Ward & Stewart, 2003). Deze levensbehoeften vormen het fundament van een betekenisvol leven, wat volgens Ward de basis is voor een delictvrij leven. Het GLM vertrekt vanuit een fundamenteel respect voor menselijke waardigheid en universele mensenrechten.

Vertaald naar de realiteit van een strafrechtelijke interventie, moet het GLM dan ook inzetten op het ontdekken wat fundamenteel belangrijk is voor een menswaardig en zinvol bestaan (Ward, s.d.). De vaardigheid om zingeving en waarden in het leven na te streven, staat centraal als essentieel element van het menselijk functioneren (Busch & Vandeveld, 2015). Ten slotte onderstreept het model het belang van menselijk welzijn en verbreedt het de focus, in het voorkomen van delinquent gedrag, naar sterktes in het individu.

Anders dan het RNR-model zal het GLM vertrekken vanuit de behoeftes van een individu die leiden tot delictmatig gedrag en investeren in het verkennen van alternatieve pistes in de weg naar een zinvol en delictvrij leven (Braet, 2007-2008; Ward & Stewart, 2003). Dit symboliseert de positieve attitude van het model dat tracht therapiebereidheid te optimaliseren en de cliënt te motiveren tot behandeling en transitie. Ward en Stewart suggereren via recent onderzoek de complementaire waarde van het GLM en RNR-model. De idee is dat criminogene behoeftes of dynamische risicofactoren interne of externe obstakels zijn die de verwerving van *primary goods* blokkeren. Dit biedt een waardevol uitgangspunt dat de twee benaderingen kan integreren tot een consensueel idee als basis voor het uitbouwen van een alternatieve visie ten aanzien van detentie.

3. Mensenrechten en detentie, humaniteit versus repressie.

Een vrijheidsberoving raakt aan de kern van het menszijn. Vrijheid, het hoogste goed, is immers een fundamenteel recht⁵ van ieder individu. Wanneer als ultieme straf deze vrijheid ontnomen wordt moeten de overige mensenrechten intact blijven.

Naast de belangstelling in Straatsburg voor de schendingen van de rechten van geïnterneerden, verdienen ook de gedetineerden de noodzakelijke aandacht. Centraal in het mensenrechtendebat staat Art. 3. EVRM, van de wet van 11 mei 1994. Hierin staat geschreven dat niemand mag onderworpen worden aan foltering noch aan onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen (Vermeulen, 2018). Volgens het Europees Hof van de Rechten van de Mens is bovenstaand artikel, naast vrijheid, één van de meest fundamentele waarden in een democratische samenleving. Het bekleedt dan ook een absolute toepassing, wat impliceert dat geen uitzonderingen kunnen aangewend worden in bewerkstelling van dit artikel (Haeck, 2005).

Beantwoordt de hedendaagse detentiecontext van mastodonte gebouwen, overbevolking, radicalisering⁶, middelenafhankelijkheid, criminogene concentratie en infectieziekten⁷ aan Art. 3. EVRM? Ondanks de evolutie in het kader van de rechten en vrijheden van gedetineerden, neergeschreven in de wet van 12 januari 2005, is het van belang een dynamische en rijke interpretatie aan Art. 3. EVRM te koppelen. Een rijke interpretatie van dit artikel is immers, met het oog op een kwaliteitsvolle en zinvolle vrijheidsontnemende straf, een garantie van de rechten van gedetineerden en een poging om recidive te reduceren, bijzonder relevant.

Gebaseerd op de hedendaagse realiteit in detentie, stellen we ons volgende vraag: "Hoe lang houdt de gevangenis nog stand?"

"Wat mij betreft ligt de patiënt genaamd gevangenis al decennialang in coma." (Claus, 2018)

De gevangenis als een 'natuurlijk' vastgeroest verschijnsel is tegelijkertijd het doelwit van internationale veroordelingen. Wat betekent het fenomeen van vrijheidsberoving en hoe zou detentie er in de 21ste eeuw moeten uitzien? (Aebi et al., 2018). *"Hopen we op beterschap of*

---

⁵ Art. 5. EVRM Recht op vrijheid en veiligheid.

⁶ In België worden 447 gedetineerden door de cel Extremisme van het directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (EPI) en door de Staatsveiligheid beschouwd als geradicaliseerd of geneigd tot radicalisering, meldt minister Geens in de Commissie Justitie van 17 januari 2018 (Commissie van Justitie, 2018).

⁷ Hiv, hepatitis C en tuberculose (Dermine, et al., 2018).

gaan we over tot palliatieve zorgen?” (Claus, 2018). In wat volgt wordt dit aan de hand van een casestudy verder onderzocht.

4. Methodologie

Binnen dit onderzoek schuiven we de casestudy als onderzoeksstrategie naar voren. Die houdt een empirisch onderzoek in waarin we hedendaagse verschijnselen in hun context bestuderen en waarbij we tijdens de zoektocht naar verklaringen verschillende bronnen hanteren (Zainal, 2007). Deze strategie biedt mogelijkheden tot onderzoek naar complexe thema's, abstracte problematieken, gevoelige onderwerpen en moeilijk te bereiken doelgroepen. Bovendien is het binnen nog weinig onderzochte wetenschapsgebieden een waardevolle strategie voor theorieontwikkeling. Dit casestudyonderzoek belichaamt een intensief en integraal onderzoek naar de behoeften en risico's van mannelijke seksueel delinquenten in detentie. Het betreft een diagnostisch en ontwerpgericht onderzoek waar de verzameling van verklarende en prescriptieve kennis centraal staat.

Het onderzoek richt zich naar een smal en specifiek omljnd onderzoeksdomein. Aan de hand van een strategische steekproef, ook gekend als de *theoretical sampling* (Decorte & Zaitch, 2016), worden respondenten op een bewuste manier geselecteerd. Immers, als er sprake is van een kleine onderzoekspopulatie, kunnen we, als we externe geldigheid willen garanderen, niet via een aselechte steekproef tewerk gaan (Hardyns, 2019). Dit verhoogt namelijk de kans op een atypische steekproeftrekking wat de wetenschappelijke validiteit zou reduceren (Decorte & Zaitch, 2016).

Centraal binnen dit kwalitatief design is de holistische benadering. De casestudy zal vanuit holistisch standpunt, in plaats van een reductionistische visie, op een open wijze data verzamelen binnen de natuurlijke setting van de onderzoeksobjecten. De respondenten worden niet gereduceerd tot eenheden en variabelen maar krijgen de mogelijkheid hun uniek verhaal te brengen. Elke respondent wordt als individuele case gedefinieerd en afzonderlijk diepgaand belicht. Wanneer alle cases zijn bestudeerd, wordt vanuit vergelijkend perspectief een globale conclusie geformuleerd ten aanzien van de onderzoeksobjecten. Dit reflecteert een vergelijkende casestudy aan de hand van de hiërarchische methode (Hardyns, 2019).

Binnen dit onderzoek belichamen de onderzoeksobjecten personen, zijnde mannelijke seksueel delinquenten met detentie-ervaring. Daarnaast is ook de situatie van het detentiewezen in België een object van studie. Het onderzoek wil een conceptueel model voor een kwaliteitsvolle vrijheidsontnemende straf voor mannelijke seksueel delinquenten ontwerpen. Het probeert daarom primair om de risico's en behoeften van mannelijke seksueel delinquenten in kaart te brengen. Secundair worden deze datagegevens naar de praktijk van het detentiewezen vertaald. De empirische data over de behoeften van zedendelinquenten in detentie, vormen de basis voor de praktische vertaling naar een conceptueel model.

4.1 Methoden en technieken

De specifieke onderzoekstechnieken binnen het casestudydesign zijn: de narratieve review, diepte-interviews met mannelijke seksueel delinquenten en een focusgroep met deskundigen. Deze kwalitatieve methoden dragen bij tot een methodentriangulatie, het fundament van de casestudy (Jong-Gierveld & Van Tilburg, 1991).

Om het empirisch onderzoek vorm te geven is vooreerst een bureauonderzoek uitgevoerd. De eerste stap in het onderzoekstechnisch luik is met name een literatuurstudie via een narratieve review. Deze methode vergt een grondige inhoudsanalyse van de bestaande wetenschappelijke literatuur via het creëren van een 'state of the art' (Hardyns, 2019). De narratieve review maakt gebruik van zoektermen⁸ om vanuit reflectief standpunt de bestaande (inter)nationale literatuur te bundelen, afgestemd op de doelstelling van het onderzoek. Deze literatuurstudie richt zich voornamelijk op de definiëring van het GLM en effectstudies omtrent detentie bij seksueel delinquenten. Ten slotte biedt de review verklarende kennis die noodzakelijk is om het onderzoek vorm te geven.

Naast de narratieve review tracht het onderzoek via diepte-interviews een antwoord te formuleren op de onderzoeksvraag: "Wat zijn de risico's en behoeften van mannelijke seksueel delinquenten in detentie?". De respondenten worden via Fides⁹ benaderd waarbij uitgenodigde gedetineerden op intakegesprek komen¹⁰ en mondeling de vraag tot deelname aan een interview

---

⁸*Sexual offending, Good Lives Model, Detention, Recidivism, Custodial sentence.*

⁹*Fides is een Forensisch Initiatief voor DEviante Seksualiteit. Het is een residentiele behandelunit voor mannelijke plegers van seksuele delicten.*

¹⁰*Een gedetineerden kan via penitentiair verlov of uitgangsvergunningen voor een bepaalde tijd de gevangenis verlaten, meestal onder begeleiding van een aalmoezenier, om te gaan solliciteren, intakegesprekken te voeren, etc.*

van de Ugent wordt gesteld¹¹. Wanneer deze doelgroep geen toegang biedt tot een voldoende grote steekproef, is er de mogelijkheid tot bevraging van de cliënten van Fides. Van belang is het zuiverheids criterium, dit doelt op de recentheid waarbij individuen terugkijken op hun detentie-ervaring. Het streefdoel is om via een strategische steekproef te komen tot 8 à 10 respondenten, rekening houdend met de complexiteit van de rekrutering en de kwetsbaarheid van de doelgroep. Er wordt gekozen voor een minimale variatie omdat er slechts beperkte informatie bestaat ten aanzien van dit onderzoeksdomein. Er is dus nood aan een explorerend onderzoek ten aanzien van de behoeften en risico's van mannelijke seksueel delinquenten. De keuze voor 8 à 10 cases wordt gemaakt met de idee dat dit een voldoende grote steekproef vormt om tot conclusies te komen ten aanzien van de globale onderzoekspopulatie. Wel met de achterliggende idee dat saturatie, gelet op de beperktheid in tijd en middelen, niet realiseerbaar is. De klemtoon ligt hier op exploratie. Vervolgonderzoek kan de bekomen hypotheses bekrachtigen of verwerpen aan de hand van onderzoek gesteund op een ruimere steekproeftrekking.

Het gebruik van primaire data, verzameld binnen een hoog risicopopulatie¹², dringt zorgvuldige reflectie op. Anonimiteit, vrijwillige toestemming en wetenschappelijke integriteit vereisen dan ook bijzondere aandacht binnen het verzamelen en rapporteren van deze gegevens¹³. Het onderzoek mag op geen enkele manier schade berokken aan de respondenten, dit wordt verzorgd aan de hand van het datamanagementplan.

We verrijken de casestudy, naast de narratieve review en diepte-interviews, met een focusgroep van deskundigen uit het forensisch domein. Op deze manier probeert het onderzoek een antwoord te formuleren op de tweede onderzoeksvraag¹⁴. Deze heterogene focusgroep bestaat uit een tiental individuen en geniet een maximale variatie van de strategische steekproeftrekking (Decorte & Zaitch, 2016). Dit om vanuit verschillende perspectieven en expertisedomeinen het conceptueel model te informeren. Het gaat om experts binnen het domein van het GLM, sleutelfiguren binnen detentie en hulpverleners in forensische centra voor seksueel delinquenten.

---

¹¹ De mondelinge vraag tot deelname wordt onderbouwd met een informatie- en uitnodigingsbrief.

¹² (DMP: Art. 9 en 10 GDPR)

¹³ Wordt verzorgd aan de hand van een informatiebrief en informed consent.

¹⁴ Welke bevindingen resulterend uit de analyse van risico's en behoeften van mannelijke seksueel delinquenten met detentie-ervaring kunnen een conceptueel model voor een kwalitatieve vrijheidsontnemende bestraffing met het oog op herstel en het reduceren van het recidiverisico informeren?

Naast selectie en rekrutering verdient ook de inhoudelijke vormgeving van bovenstaande methoden de nodige aandacht. Dit gebeurt via een topiclijst. Een topiclijst biedt de mogelijkheid tot een semigestructureerde dataverzameling waar via topics en ondersteunende open vragen een interview en focusgroep worden vormgegeven. Flexibiliteit en narratief staan hierin garant voor kwaliteit, diepgang en uniciteit (Decorte & Zaitch, 2016).

De praktische realisatie van dit onderzoeksontwerp steunt op het *gatekeepers*-concept. Contactpersonen binnen Fides, alsook Wouter Wanzele in het kader van het GLM en Hans Claus gelinkt aan alternatieve detentie, fungeren als *gatekeepers*. Deze personen vormen de toegangspoort tot respondenten en deskundigen in het domein.

Samenvattend is de casestudy gebaseerd op ervaringsdeskundigheid en expertise. Het geeft een stem aan de meest kwetsbaren en includeert visies en standpunten van deskundigen uit de praktijk.

4.2 Praktische toepasbaarheid

De casestudy-strategie reflecteert een praktijkgericht onderzoek binnen het empirisch-interpretatief wetenschapsparadigma dat een integraal beeld van de behoeften en risico's in detentie tracht te weerspiegelen, om dit in een later stadium te vertalen naar concrete richtlijnen ter oriëntatie van een alternatieve detentievormgeving. Het onderzoek peilt naar de subjectieve beleving van respondenten via *face-to-face* contact. Het is een kwalificerend empirisch onderzoek dat streeft naar diepgang en actief met de onderzoeksobjecten in contact treedt (Decorte & Zaitch, 2016).

Ten eerste biedt deze onderzoeksstrategie een grote wetenschappelijke waarde. Dankzij de praktische toepasbaarheid van de bevindingen geniet het onderzoek bovendien een grotere acceptatiebereidheid binnen het praktijkveld (Hardyns, 2019).

Wegens de impact van de coronapandemie is de oorspronkelijke onderzoeksopzet grondig gewijzigd. De vooropgestelde interacties die van fundamentele waarde zijn voor het onderzoek, zijn noodgedwongen creatief omgevormd. Dit heeft een impact op de steekproeftrekking alsook op de praktische toepasbaarheid van het eindproduct, zijnde het conceptueel model. Ter realisatie van dat conceptueel model en rekening houdend met de realiteit van COVID-19, zijn er enkele fundamentele aanpassingen doorgevoerd.

De geplande *face-to-face* diepte-interviews met mannelijke seksueel delinquenten in detentie zijn, op twee voorafgaande interviews na, noodgedwongen geannuleerd. Gedetineerden zijn in een periode van ‘*lockdown*’ namelijk onbereikbaar. Dit heeft geleid tot een verbreding van de strategische steekproef. De *face-to-face* interviews werden omgevormd tot open vragenlijsten. Deze uitgebreide vragenlijsten zijn verdeeld onder de cliënten van Fides: dit betreft dus een steekproef van individuen die na hun detentie-ervaring opgenomen werden in een psychiatrische unit omwille van de seksuele deviantie. Dit heeft tot zeven respondenten geleid bovenop de twee diepte-interview die konden plaatsvinden. De steekproef bestaat dus uit negen respondenten. Eén respondent is gedetineerd, twee respondenten zijn geïnterneerd en doorlopen een residentieel traject in Fides, zes respondenten zijn vrij onder voorwaarden van justitie en doorlopen tevens een residentieel traject binnen Fides.

De ontwikkeling van deze open vragenlijsten heeft gezorgd voor een verhoogde interne validiteit van het onderzoek. De topiclijst is vertaald naar een open vragenlijst wat het proces van interviewen en analyseren strikter gescheiden houdt. De indirecte sturing van de interviewer wordt via deze methode geminimaliseerd (Seidman, 2006). Ook hebben de twee voorgaande interviews bijgedragen tot een kwalitatieve, omvattende vragenlijst. De bijkomende ervaring zorgt namelijk voor een groter inzicht in het interviewproces en de relevante thema's die spelen binnen de onderzoekspopulatie.

Naast de *face-to-face* diepte-interviews was er op 30 april een focusgroep gepland met deskundigen uit het gevangeniswezen, het forensisch welzijnswerk en de wereld van het *GLM*. Vanwege de strikte maatregelen is de focusgroep noodgedwongen geannuleerd. Een online alternatief is niet evident aangezien de kwaliteit in de interactie ligt en dit via online alternatieven toch behoorlijk wordt verstoord. Om toch de visie van experts te integreren in het onderzoek werd een rapport opgesteld, geïnformeerd door de analyse van de data verkregen door diepte-interviews en open vragenlijsten afgenomen met seksueel delinquenten. Zo kon via enkele kritische vragen toch gepeild worden¹⁵ naar de visie van experts uit de praktijk met als doel een conceptueel model te ontwerpen voor een kwaliteitsvolle vrijheidsontnemende straf voor mannelijke seksueel delinquenten gebaseerd op de centrale principes van het *GLM*.

---

¹⁵ De deskundigen wordt een rapport aangeboden waar ze schriftelijk, telefonisch of via een online interactie op kunnen reageren. Op deze manier wordt tegemoetgekomen aan de wensen en agenda van de deskundigen in het veld.

4.3 Data-analyse

De data-analyse, bestaande uit een proces van transcriberen, coderen, analyseren en interpreteren, is een synthese op hoger niveau. Hoewel dit vooreerst start met het reduceren van de informatie bestaat het einddoel uit het ontwikkelen van een groter verhaal. Zijnde een conceptueel model voor alternatieve detentie steunend op de verschillende categorieën binnen de analyse (Decorte & Zaitch, 2016).

Concreet steunen we in dit onderzoek op een reflexieve en inductieve codering. De data wordt benaderd vanuit reflexieve activiteit waar de onderzoeker via memo's de verschillende thema's labelt om het coderingsproces richting te geven. Zo kan de data naar een conceptueel niveau vertaald worden vertrekkende vanuit analytische aantekeningen. De gelabelde categorieën verzorgen op hun beurt een inductief proces. De datasegmenten, gelijkaardig met de verschillende thema's in het interview, vormen een geordend systeem dat leidt tot het opbouwen van een conceptueel model (Decorte & Zaitch, 2016). Om tot deze inductieve analysestrategie te komen, moet de onderzoeker vooreerst de stappen van open, axiaal en selectief coderen doorlopen. Op zijn beurt leidt dit tot werkbare categorieën en verzorgt het ten slotte de datareductie.

Binnen dit onderzoek omvat het codeerproces geen cyclische redenering maar een dynamisch denkproces. Het proces van selectieve codering leidt binnen dit onderzoek tot tien hoofdlabels die de resultaten informeren.

In wat volgt wordt de data uit de diepte-interviews en open vragenlijsten weergegeven.

5. Beschrijvende resultaten

Naast bovenstaande literaire en uitgesproken visie van criminologen, filosofen en maatschappijcritici geven we de visie van ervaringsdeskundigen weer. Negen mannelijke seksueel delinquenten met detentie-ervaring werden uitgebreid bevraagd. De interviews en open vragenlijsten peilen primair naar de relevante behoeften en risico's binnen detentie alsook naar de visie en beleving ten aanzien van de klassieke gevangenisstraf. De bevindingen van de respondenten worden naast de cijfermatige weergave, geïllustreerd met enkele citaten. Vaak zeggen deze citaten meer dan gecodeerde informatie vanwege de reflectie van een gevoelsmatige component.

Immers dient de opmerking gemaakt te worden dat hoewel de overkoepelende thema's in de topiclijst bij iedere respondent aan bod kwamen, niet precies dezelfde onderwerpen ter sprake zijn gekomen. De vooropgestelde getallen zijn in bepaalde topics, afziend van de weergave van behoeften en risico's, slechts bedoeld als methodologische verantwoording en kunnen dus niet als basis dienen voor generaliserende uitspraken ten aanzien van de onderzoekspopulatie.

5.1 Het levensverhaal

Het levensverhaal van mannelijke seksueel delinquenten wordt opvallend gekenmerkt door trauma. Zeven van de negen respondenten heeft tijdens de jeugd traumatische gebeurtenissen ervaren. Daarvan zijn drie respondenten slachtoffer van ernstige vormen van verwaarlozing en mishandeling. Vier respondenten zijn slachtoffer van seksueel misbruik. Deze tendens vinden we ook terug in internationale literatuur. Slachtofferschap van seksueel misbruik is volgens Beauregard en Martineau een typerend gegeven (2017), een kenmerk dat zedendelinquenten van andere dadergroepen onderscheidt.

Verder bemerken we in de levensverhalen van de respondenten een patroon van problematische hechtingsnarratieven. De respondenten rapporteren een moeilijke jeugd te hebben ervaren. Voornamelijk de ouder-kindrelatie wordt als penibel aangegeven. Dezelfde zeven respondenten geven aan hoofdzakelijk te zijn opgegroeid in jeugdinstituten, internaten en pleeggezinnen.

De volwassenheid wordt bij alle respondenten gekenmerkt door instabiele relaties. Acht respondenten hebben kinderen en een gezin. Zes respondenten geven aan dat ze ooit een echtscheiding hebben meegemaakt. Zeven respondenten hebben feiten gepleegd op minderjarigen en drie respondenten geven aan feiten te hebben gepleegd op eigen kinderen. Alle respondenten melden in het leven enige onbalans te ondervinden.

Van Den Berg stelt dat plegers van seksueel kindermisbruik gemiddeld vroeger trouwen en kinderen krijgen. Dit is mogelijks gelinkt aan de ervaren maatschappelijke druk zich te conformeren aan de conventionele samenleving. Tendensen als overcompensatie en overadaptatie liggen hieraan ten grondslag (2015).

5.2 De detentie-ervaring

Vooreerst leidde de detentie-ervaring tot een opluchting bij de meerderheid van de respondenten. Door de onttrekking aan de maatschappij wordt de risicosituatie doorbroken en de delictketting halt toegeroepen. Het misbruik kan eindelijk stoppen, geven acht van de negen respondenten aan.

“Ik ben blij dat ik opgepakt ben, het stopt hier. Ik wist dat ik verkeerd bezig was.”

(Respondent 9)

Vervolgens zeggen de respondenten dat er binnen deze periode van *time-out*, een confrontatie is met een harde realiteit en met zichzelf. Een confrontatie met het mens-zijn. Het leven binnen de gevangenis staat immers in schril contrast met het leven in de maatschappij.

“In de gevangenis word je als nummer beschouwd, denigrerend en negatief voor het zelfbeeld. Sociale contacten vallen weg, familiebanden worden doorbroken, mogelijkheden tot ontspanning worden afgenomen.” (Respondent 6)

De negatieve interpersoonlijke ervaringen van de respondenten tijdens detentie worden gekenmerkt door onveiligheid ten opzichte van medege-detineerden, stigma op basis van de seksuele delicten en interacties met hiërarchisch meerderen.

De beginperiode van detentie vergt een bijzondere en abrupte aanpassing die gekenmerkt wordt door angst, onzekerheid en woede. Drie respondenten geven aan deze periode te hebben ervaren in onzekerheid, vijf respondenten melden dat deze periode werd overschaduwd door angst. Drie van de negen respondenten ervoeren tijdens deze beginperiode een enorme woede. Ook stellen drie respondenten dat er een gemis werd ervaren.

Respondenten melden dat de detentie-ervaring gekleurd wordt door interacties met hiërarchisch meerderen. Zijnde negatieve belevingen in interactie met de psychosociale dienst en penitentiair beampten: twee respondenten spreken over machtsmisbruik bij penitentiair beampten, zes respondenten rapporteren onveiligheid/wantrouwen te ervaren ten aanzien van de beampten en vijf respondenten spreken over een negatieve beleving gerelateerd aan de psychosociale dienst.

Verder heeft detentie een grote impact op het mens-zijn. De respondenten geven aan dat hun visie ten aanzien van het leven en de manier van in het leven staan grondig wordt beïnvloed door de ervaringen binnen detentie. Het heeft een impact op een erg basaal vertrouwen in het zelf en de medemens. Vier respondenten geven aan dat de detentie-ervaring enige rebellie los maakt in het interpersoonlijk functioneren, dat er een toegenomen agressie is geïnstalleerd. Drie respondenten stellen dat de detentie-ervaring van hen een meer gesloten persoon heeft gemaakt. Ook heeft detentie voor vier respondenten een negatieve impact op de fysieke en mentale gezondheid van een individu. Voornamelijk de ervaren chronische stress heeft een grote impact op het interpersoonlijk functioneren na detentie. Zes van de negen respondenten geven aan een hoge mate van stress te ervaren tijdens deze periode.

“Het rebelse is versterkt ‘ik tegen de rest van de wereld’.” (Respondent 1)

“Ik werd een harder mens. Je leert ellenbogen zetten. Je leert offers relativeren. Ik deins niet meer achteruit voor een jaartje detentie meer of minder. Ik heb zo veel mensen en dingen moeten afgeven, dat het niet meer uitmaakt of die hoop nog groter wordt.” (Respondent 5)

“Ik kon zeer opgejaagd zijn. Hoe langer ik daar zat, van het minste dat ze zeiden ontplofte ik.” (Respondent 9)

Opvallend binnen dit luik is de ervaren impact van de zogenaamde ‘pikorde’, de hiërarchische ladder binnen de muren van de gevangenis. Alle respondenten geven aan te hebben moeten overleven in de gevangenis als zedendelinquent. In de heersende hiërarchie worden de zededelinquenten verwezen naar de onderste ladder. Het bezorgt deze dadergroep bijzonder veel angst en stress. Feiten worden verbloemd of halsstarrig verzwegen om de stempel als zedendelinquent te vermijden. De angst om als dader van zedenfeiten te worden herkend, wordt vaak aangewakkerd door het ervaren of getuige gemaakt worden van een aanhoudende dreiging van fysieke agressie, pestgedrag en isolatie. Daarnaast geven een aantal respondenten aan minder rechten en vrijheden te genieten, alsook moeilijker zinvol werk te behouden vanwege de stempel als zedendelinquent. Verder wordt gemeld minder contact met familie en vrienden te hebben omdat deze vaak afhaken na het vernemen van de feiten.

“Als zedendelinquent sta je onderaan de ladder. Dit zowel bij medege-detineerden als ten aanzien van personeelsleden van de gevangenis.” (Respondent 1)

“Er is een verschil, een moordenaar krijgt bijvoorbeeld meer respect dan een pedofiel. De hiërarchie bepaalt hoe je leven in detentie eruit zal zien.” (Respondent 3)

“Chefs klikken aan medegevangenen waarvoor je zit, met alle gevolgen van dien.” (Respondent 3)

“Er heerst een hiërarchie in de bajes. Alle zedendelinquenten staan onderaan de ladder en worden serieus aangepakt (verbaal en fysiek). Ik kwam de eerste 8 maanden niet uit mijn cel uit angst om ‘gepakt’ te worden. Je bent uitschot.” (Respondent 7)

Wat betreft de positieve impact van detentie, verwijzen zes respondenten naar het effect op het schuldgevoel. De respondenten wijten deze verandering aan de beschikbaarheid van tijd om na te denken en stil te staan. Verder geven twee respondenten een herwaardering aan ten aanzien van basale contacten en elementen in het leven zoals een brief of een telefoontje.

De respondenten melden drie positieve effecten van detentie: detentie verhoogt het schuldbesef, het zorgt voor een noodzakelijke *time-out* en het erkent slachtoffers in hun lijden door tegemoet te komen aan de aangerichte schade. Samenvattend wordt de detentiebeleving gekenmerkt door:

Emoties en beleving gekenmerkt aan detentie	Som van de totalen
Stress	6
Schuld	6
Eenzaamheid	5
Angst	5
Wantrouwen	4
Verdriet	3
Woede	3
Gemis	2
Spijt	2
Schaamte	2
Onrechtvaardigheid	1
Onzekerheid	1

16

Bovenstaande kolom meldt dat zes van de negen respondenten stress en schuld aangeven als een belangrijke gevoelstoestand tijdens de detentieperiode. Eenzaamheid en angst werd door vijf respondenten aangegeven.

---

¹⁶ Opvallend is de gekleurde beleving ten aanzien van de hiërarchisch meerderen en de link met de STABLE dat dit patroon van vijandigheid ten aanzien van hiërarchisch meerderen definieert als risicofactor.

De detentie-ervaring bij zedendelinquenten wordt door respondent 7 omschreven als “*een eenzame zoektocht naar jezelf*”. Globaal wordt de detentieperiode voor zedendelinquenten gekenmerkt door overleven.

5.3 Behoeften in detentie

Centraal binnen dit onderzoek staat het in kaart brengen van de behoeften van seksueel delinquenten in detentie. In een poging om de abstracte levensbehoeften voor de respondenten tastbaar te maken, worden de tien primaire levensbehoeften van het GLM naar 79 secundaire behoeften geoperationaliseerd. Op die manier worden de primaire levensbehoeften vertaald naar een behoeftefiche met 79 secundaire behoeften geclusterd in vijf thema's.

De globale top 5 bestaat uit zinvol werk, mezelf (mogen) zijn, vertrouwen, rechtvaardigheid en onafhankelijkheid. Dit zijn de behoeften die de hoogste waarde kregen van de respondenten.

Tabel op basis van oplopende scores (1-5): totale scores & percentage van de totaal te verdienen score:

Behoeften	Som van de totalen (scores 1-5)	Som van de totalen (%)
Zinvol werk	12	8,89%
Mezelf (mogen) zijn	12	8,89%
Vertrouwen	8	5,93%
Rechtvaardigheid	8	5,93%
Onafhankelijkheid	8	5,93%
Erkenning en waardering	6	4,44%
Ruimte	5	3,70%
Verantwoordelijkheid	5	3,70%
Seks	5	3,70%
Stilte	5	3,70%
Orde en structuur	5	3,70%
Contact	5	3,70%
Een eigen (woon)plek	5	3,70%
Bescherming	5	3,70%
Zelfkennis	4	2,96%
Duidelijke regels	4	2,96%
Een nieuwe start maken	4	2,96%
Rust	4	2,96%
Vrijheid	3	2,22%
Keuzes (kunnen) maken	3	2,22%
Een goede relatie met mezelf	3	2,22%
Veiligheid	3	2,22%
Humor	2	1,48%
Aardig gevonden worden	2	1,48%
Een gezond lichaam	2	1,48%
Intimiteit/warmte	2	1,48%
Nieuwe ervaringen opdoen	1	0,74%
Acceptatie	1	0,74%
Verbondenheid	1	0,74%
Plezier hebben of genieten	1	0,74%
Zekerheid	1	0,74%
Eindtotaal	135	100,00%

Bovenstaande tabel reflecteert de relevante behoeften in detentie op basis van oplopende scores. De tabel belichaamt de waarden ten aanzien van de behoeften die door de respondenten in de top vijf werden opgenomen. De tabel geeft aan dat er 135 punten zijn te verdelen onder een lijst van 79 behoeften. Van de 79 behoeften werden er door de respondenten 31 geselecteerd, deze selectie behoeften wordt als zinvol ervaren binnen de detentiebeleving. Verder bezit elke respondent 15 punten waarmee hij zijn top vijf kan vormgeven. Dit door vijf punten te schenken aan de belangrijkste behoefte, vier punten aan de tweede belangrijkste, enzoverder. Op deze manier heeft zinvol werk waarde 12. Deze waarde is gekomen door de som van de oplopende

getallen wat wil zeggen dat 12 van de 135 uit te delen punten naar zinvol werk gaat. Dat is 8,89%. Zinvol werk en mezelf mogen zijn worden als relevantste behoeften naar voor geschoven en nemen 17,78% van de totaal te verdelen waarde in. De volledige top 5 bestaat uit 35,57%.

Een tweede tabel verkrijgen we op basis van gelijke scores. We maken geen onderscheid tussen de waarde van een behoefte op plaats één en de waarde van een behoefte op plaats vijf. Op basis van deze tabel plaatsen vier respondenten zinvol werk in de top vijf van relevante behoeften. Dat betekent dat 44,44% van de steekproef zinvol werk als een belangrijke behoefte beschouwt. Rechtvaardigheid, vertrouwen, mezelf (mogen) zijn en onafhankelijkheid volgen met 33,33%.

Tabel op basis van gelijke scores (1-1): totale scores & percentage van de totale scores:

Behoeften	Som van de totalen (scores 1-1)	Som van de totalen (%)
Zinvol werk	4	44,44%
Rechtvaardigheid	3	33,33%
Vertrouwen	3	33,33%
Mezelf (mogen) zijn	3	33,33%
Onafhankelijkheid	3	33,33%
Erkenning en waardering	2	22,22%
Stilte	2	22,22%
Een eigen (woon)plek	2	22,22%
Veiligheid	1	11,11%
Ruimte	1	11,11%
Vrijheid	1	11,11%
Een gezond lichaam	1	11,11%
Seks	1	11,11%
Humor	1	11,11%
Verbondenheid	1	11,11%
Intimiteit/warmte	1	11,11%
Zelfkennis	1	11,11%
Keuzes (kunnen) maken	1	11,11%
Rust	1	11,11%
Acceptatie	1	11,11%
Een goede relatie met mezelf	1	11,11%
Nieuwe ervaringen opdoen	1	11,11%
Verantwoordelijkheid	1	11,11%
Aardig gevonden worden	1	11,11%
Contact	1	11,11%
Orde en structuur	1	11,11%
Zekerheid	1	11,11%
Duidelijke regels	1	11,11%
Een nieuwe start maken	1	11,11%
Bescherming	1	11,11%
Plezier hebben of genieten	1	11,11%
Eindtotaal	45	%

“De enige zekerheid in detentie is einde straf of horizontaal buiten gaan.” (Respondent 1)

“Het genoeg in een bevredigende job is helemaal ontnomen net zoals het contact met kinderen en familie op enkele uitzonderingen na.” (Respondent 5)

“Het feit dat je je aan de binnenkant van een deur bevindt waar geen klink op is. Geen controle. Voor alles toestemming moeten vragen. Je bent geheel afhankelijk van de goodwill van de chefs.” (Respondent 6)

“Vertrouwen, erkenning, waardering is net belangrijk in het al dan niet plegen van feiten. Dat verbetert niet in de gevangenis. Je komt slechter uit de gevangenis. Met een gebrek aan zingeving, werk, identiteit, zelfbeeld, financiële schulden en geen sociaal netwerk.”

(Respondent 6)

“Geen kantelmoment. Het heeft me alleen kwader gemaakt. Het heeft geleid tot meer feiten. Ik ben buitengekomen als een tijdbom. Dit door een gebrek aan vertrouwen.” (Respondent 8)

“Mezelf mogen zijn, gewoon wie ik ben en aanvaard worden voor wie ik ben. Buiten de feiten die ik gepleegd heb.” (Respondent 9)

Om de wetenschappelijke waarde van het onderzoek te beklemtonen moet worden toegevoegd dat door het grote aantal relevante behoeften en het beperkt aantal respondenten niet tot een significante schatting kan gekomen worden. Om in de generaliseerbare waarden tot een minimale foutenmarge te komen, moet vervolgonderzoek georganiseerd worden. Dit onderdeel van het onderzoek is dan ook een verkennende studie die, door grootschaliger onderzoek aan de hand van een uitgebreidere steekproef, bevestigd of verworpen kan worden. Toch zal de top vijf niet significant wijzigen binnen de berekening van een geclusterde top vijf. Door te werken met geclusterde behoeften wordt het aantal onderwerpen gereduceerd tot vijf. Dit zorgt voor een voorzichtigere inschatting. De geclusterde top vijf is op deze manier minder dynamisch dan de woordelijke top vijf.

Tabel met clusteranalyse van de behoeften top 5. Kolom 1: percentage van de totaal te verdienen score op basis van oplopende scores (1-5), Kolom 2: totale scores op basis van oplopende scores (1-5) & Kolom 3: totale scores op basis van gelijke scores (1-1)

Geclusterde behoeften	Som van de totalen (%) (1-5)	Som van de totalen (1-5)	Som van de totalen (1-1)
CLUSTER 2: Emotioneel	45,93%	62	22
CLUSTER 3: Zelfontplooiing	20,74%	28	9
CLUSTER 4: Spiritueel	17,04%	23	8
CLUSTER 1: Fysiek	12,59%	17	4
CLUSTER 5: Materieel	3,70%	5	2
Eindtotaal	100,00%	135	45

De geclusterde top vijf van behoeften binnen detentie bestaat uit de cluster emotionele behoeften op plaats één. Behoeften omtrent zelfontplooiing op plaats twee gevolgd door spirituele behoeften, fysieke behoeften en als laatste de cluster met materiële behoeften.

Wel kan deze geclusterde top vijf enkele vertekeningen vertonen omdat er binnen de cluster emotionele behoeften meer relevante behoeften kunnen worden weergegeven dan binnen de cluster fysieke behoeften. Een statistische correctie ten aanzien van deze aantallen zou op zijn beurt de waarde van de clusters reduceren.

5.3.1 De impact van detentie op behoeften

Alle negen respondenten geven aan dat detentie grotendeels negatief inspeelt op de relevante behoeften. Alleen via gevangenisarbeid, slachtofferbemiddeling en ongestoord bezoek kan de gevangenis deels tegemoetkomen aan de behoeften seks, intimiteit, autonomie, verantwoordelijkheid en zinvol werk. Het ervaren machtsmisbruik, de heersende onveiligheidsgevoelens, het verbroken contact, de ervaren afhankelijkheid, de financiële schulden, de zinloosheid en verveling, de ontbrekende privacy, de onzekerheid, zorgen allen voor een verminderde mogelijkheid om relevante en basale behoeften in te vullen tijdens de detentieperiode.

5.4 Risico's in detentie

Onderstaande tabel toont de risicofactoren in detentie op basis van gelijke scores. Het gaat om aangegeven risico's binnen detentie en hoeveel keer de negen respondenten deze risico's rapporteren.

De lijst met risico's binnen detentie is opgemaakt aan de hand van de STABLE. De STABLE is een erkend risicotaxatie-instrument dat de dynamische risicofactoren bij seksueel delinquenten in rekening brengt met als doel een risicovoorspelling te doen ten aanzien van seksuele recidive (Smid et al, 2014). Deze geïdentificeerde risicofactoren werden voorgelegd aan de respondenten met als doel aan te geven welke factoren aanwezig waren tijdens de detentieperiode en of deze factoren door de detentieomstandigheden worden gereduceerd of versterkt.

Tabel op basis van gelijke scores (1-1): totale scores & percentage van de totale scores:

Risico's	Som van de totalen	Som van de totalen (%)
Stress	6	66,67%
Eenzaamheid	5	55,56%
Verveling	5	55,56%
Wantrouwen	4	44,44%
Isolatie	4	44,44%
Gebrekkige dagbesteding	3	33,33%
Onveiligheid	3	33,33%
Mentale gezondheid	3	33,33%
Negatieve emoties	3	33,33%
Vijandigheid	3	33,33%
Manipulatie	3	33,33%
Seksuele coping	2	22,22%
Afhankelijkheid/hulpeloosheid	2	22,22%
Impulsiviteit	1	11,11%
Seksuele deviantie	1	11,11%
Schenden van voorwaarden	1	11,11%
Alcohol	1	11,11%

De top vijf risico's binnen detentie bestaat uit: stress (66,67%), eenzaamheid (55,56%), verveling (55,56%), wantrouwen (44,44%) en isolatie (44,44%). Zes respondenten geven aan tijdens detentie stress als risicofactor te ervaren, wat 66,67% van de steekproef belichaamt. Meer dan de helft (55,56%) van de steekproef geeft aan eenzaamheid als een risicofactor te ervaren.

“Wel veilig wanneer je zedendelinquenten zou samen zetten op sectie.” (Respondent 1)

“Stress is zeer hoog omwille van dat je niet aanvaard wordt.” (Respondent 1)

“Je zat al jarenlang in isolatie, in een gecamouflerde eenzaamheid en het wordt nog versterkt.” (Respondent 3)

“Je raakt geïsoleerd van familie en vrienden, wat betekent dat ik mij meer en meer ga opsluiten in mijn innerlijke cocon en dat is de factor geweest dat me naar mijn feiten heeft geleid.” (Respondent 6)

“Alleen in een kotje zitten nog kleiner dan dit. Stel je voor, een goede test, ga eens een uur of twee op toilet zitten: geen gsm, niet roken, met niemand kunnen praten, ... maar twee uurtjes.

Dat is al verschrikkelijk. Je ondergaat dat, je kan niets doen.” (Respondent 8)

“Mijn vrouw, ik wist niet wat ze aan het doen was, of ze de huur kon betalen. Daar kreeg ik bijzonder veel stress van.” (Respondent 9)

“Eens op de wandeling word je in elkaar geslagen, tegen wanneer al die cipers er zijn en poorten worden gesloten lig je daar al halfdood. Ik heb er gezien dat ik dacht dat ze er zouden inblijven. Die dan weken op de ziekenboeg liggen en dan terug op dezelfde afdeling worden gegooid. Totaal verkeerd.” (Respondent 9)

5.4.1 De impact van detentie op risicofactoren

Alle negen respondenten geven aan dat detentie negatief inspeelt op de aangegeven risicofactoren. Vaak zijn het factoren die reeds voor detentie aanwezig waren en de risicosituatie wat betreft het plegen van seksuele delicten voeden. Tijdens detentie worden, volgens de respondenten, deze risicofactoren extra aangewakkerd door de specifieke omstandigheden in een gevangenis.

Wanneer deze risicofactoren gerelateerd aan detentie worden vergeleken met de risicofactoren van de STATIC, de STABLE en de ACUTE¹⁷ ten aanzien van seksuele recidive, zie je enkele belangrijke gelijkenissen die de vraag naar recidive doen rijzen.

5.5 Herstel

De respondenten melden dat slachtofferbemiddeling en het herstelfonds aandacht besteden aan herstel tijdens detentie. Vier respondenten geven aan dat de tegemoetkoming aan het slachtoffer centraal staat binnen straf en herstel. Het bestaan van slachtofferbemiddeling ervaren ze dan ook als positief. Ook is er de vraag naar bemiddeling en herstel rond familiebanden. Drie respondenten stellen dat het een meerwaarde zou zijn mocht dader en partner, dader en kind of

---

¹⁷ De STATIC, STABLE en ACUTE zijn complementaire risicotaxatie-instrumenten om het risico op seksuele recidive in te schatten bij mannelijke seksueel delinquenten. Onderstaand worden enkele risicofactoren weergegeven vanuit de risicotaxatietools die gelinkt zijn aan bovenstaande weergave van de risico's in detentie. STATIC: slachtofferschap, veroordeling voor seksuele delicten (link met de kenmerken van het levensverhaal). STABLE: sociale contacten, vermogen om een stabiele relatie uit te bouwen, eenzaamheid, impulsiviteit, ontoereikende probleemoplossende vaardigheden, vijandigheid/negatieve emoties, seks als coping, seksuele deviantie, samenwerking met toezichthouders. ACUTE: vijandigheid, afwijzing van begeleiding, emotionele inzinking en wegvallen van sociale steun. (Smid, Koch & Van Den Berg, 2014)

dader en ouder bij aanvang van de detentieperiode in contact kunnen treden om ook deze banden te herstellen¹⁸. Het herstellen van het sociaal netwerk wordt immers als een voorwaarde tot herstel gezien, een voorwaarde om na detentie een goed leven uit te bouwen en niet in seksuele feiten te hervallen.

Verder geven vier respondenten aan dat het opstellen van een financieel plan tot herstel kan bijdragen. Het doel hiervan is om slachtoffers te vergoeden en gerechtskosten af te betalen. De gevangenis met hoge schulden verlaten, ervaren de respondenten immers als negatief.

Als laatste geven twee respondenten aan dat investeren in zelfontplooiing ook aan persoonlijk herstel tegemoet kan komen. Voorbeelden hiervan zijn het ontdekken van kwaliteiten en het volgen van opleidingen.

5.6 Een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf

Een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf wordt volgens de respondenten gekenmerkt door: een noodzakelijke *time-out* (8/9), een kortere bestraffing (2/9), een straf die perspectief biedt (2/9), een traject met een stapsgewijze opbouw naar buiten (3/9), zinvol werk (5/9), kleinschalige gevangenissen (1/9), gescheiden gevangenissen voor seksueel delinquenten (2/9), een veilige omgeving (5/9), een humane bestraffing (3/9), werken aan de achterliggende problematiek (3/9), toegankelijke hulpverlening (4/9), pre-therapie (6/9), gekwalificeerd personeel intra- en extramuros (5/9) en nazorg (2/9).

5.6.1 Een noodzakelijke time-out

Acht respondenten zeggen dat de onttrekking aan de maatschappij noodzakelijk is om de misbruiksituatie te doorbreken. De vrijheidsberoving ervaren ze als een *wake-up call*, een noodzakelijke tussenkomst. Wel wordt aangegeven dat een *time-out* geen jarenlange *time-out* hoeft te zijn. Hoewel het noodzakelijk is de cirkel te doorbreken, moet in een tweede beweging actief op de achterliggende kern van de problematiek ingezet worden.

Ook is het van belang mensen te informeren bij deze *time-out* en van bij de start aandacht te hebben voor het welzijn. Dit door te werken met vertrouwenspersonen stelt respondent 6. Concluderend stelt de grote meerderheid dat ze nood hebben aan deze *time-out* maar dat deze kort en krachtig dient te zijn als voorafgaande fase aan begeleiding en zorg.

---

¹⁸ Claes geeft aan dat er nood is aan zelfherstel, sociaal herstel met het netwerk van de gedetineerde, herstel gerelateerd aan het slachtoffer en herstel ten aanzien van de maatschappij.

“Een vrijheidsberoving was noodzakelijk. Ik had toen niet de intentie om het misbruik uit eigen beweging te stoppen. Ik leefde in een bubbel waar ik niet uit kon.” (Respondent 4)

“Straf heeft me keihard geconfronteerd met mezelf, ik had nood om mezelf kritisch in vraag te stellen, te leren uit eigen fouten zodat ik ze niet meer zal herhalen. De vrijheidsontneming was noodzakelijk anders had ik meer slachtoffers gemaakt. Ik moest een halt toegeroepen worden.

Ik verdiende een straf. Alleen mocht de begeleiding wel sneller komen.” (Respondent 7)

“Het was nodig om even eruit te zijn maar iemand uit de maatschappij halen en binnen vijf of tien jaar zeggen oké ‘t is in orde ‘t is gedaan. Dat is ook geen oplossing.” (Respondent 8)

“Een time-out van vijftien jaar, dat is wel heel lang he.” (Respondent 8)

5.6.2 Aspecten van een kwalitatieve bestraffing

Een eerste aspect omvat het korter straffen. Een jarenlange isolatie versterkt het risicopatroom van seksueel delinquenten. Vijf respondenten geven aan dat lange straffen negatieve effecten hebben. Het wordt ervaren als een verloren periode die vervreemding in de hand werkt; vervreemding van zichzelf, de maatschappij en het sociaal netwerk. Deze vervreemding staat herstel bijgevolg in de weg.

Twee respondenten menen dat kortere straffen maar een verplichting tot ambulante of residentiële therapie aan een kwaliteitsvolle bestraffing lijken te beantwoorden. Er is nood aan een kwaliteitsvol vervolg op de noodzakelijke *time-out*.

“Een te lange straf (en ‘te lang’ zal voor elk misdrijf en elke dader anders zijn) kan het omgekeerde gevolg hebben. Je leert de misdaad in de gevangenis. Een te lange straf kan ervoor zorgen dat mensen zich afzetten tegen de maatschappij. Wat houdt mij tegen, ik neem wraak. Ik heb geen geld, geen respect, geen job, ik zit financieel aan de grond, ik hou niemand over, ik heb geen perspectief, wat kan het mij nog schelen.” (Respondent 6)

“Mensen die 30 jaar straf krijgen, die hebben niets meer als ze buiten komen. Die weten niet meer hoe het leven in elkaar zit, die weten niets meer. Dat zijn vogels voor de kat. Ik vind, die straffen moeten herbekeken worden. Geef ze bijvoorbeeld 30 jaar maar laat ze vijf jaar zitten en laat ze dan gaan werken voor justitie al was het langs de autosnelweg blikken gaan

oprapen. Laat ze iets doen. Zodat ze in de maatschappij terug kunnen functioneren. Met lange straffen bereik je niets.” (Respondent 9)

Naast de kortere bestraffing stellen de respondenten dat een straf perspectief moet bieden en dit vanaf de start van de detentieperiode.

“Geen enkele gevangenisstraf geeft de mensen perspectief. Stop met gedetineerde een spreekwoordelijke stok met wortel voor te houden en uiteindelijk niks te bieden maar alles te nemen tot de ratio het overneemt bij de gedetineerden en alleen nog einde straf overschiet.” (Respondent 1)

Een kwalitatieve straf dient evenals een stapsgewijze opbouw te kennen naar buiten.

“Detentie moet een periode zijn waarin daders begeleid worden naar een betere toekomst. Re-integratie in de gevangenis geloof ik niet in. Ik kreeg om 7u 's morgens een melding dat ik tegen 15u mijn cel moest leegmaken en kon vertrekken. Het resultaat was dat ik om 15u met de kleren die ik aanhad bij de arrestatie, een korte broek en sandalen, in januari bij vrieskou en regen aan de poort werd gezet zonder geld en twee kartonnen dozen met persoonlijke spullen.” (Respondent 6)

“Er wordt te weinig gedaan. Niet gewoon einde straf, dat is geen oplossing. Opbouwen naar de maatschappij in plaats van in één ruk naar buiten.” (Respondent 8)

Bovendien moet een straf zinvol werk bieden. Werk biedt namelijk mogelijkheden om slachtoffers te vergoeden, de thuissituatie te ondersteunen en schulden af te betalen. Ook biedt het bescherming binnen de gevangensmuren en staat het voor zinvolle dagbesteding. Voor vijf respondenten zijn dit binnen detentie belangrijke aspecten.

5.6.3 Het instituut gevangenis

Een gevangenisstraf als vrijheidsontnemende straf moet volgens enkele respondenten georganiseerd worden in kleinschalige gevangnissen specifiek voor zedendelinquenten. Op die manier kan een veilig regime, dat aandacht schenkt voor kwaliteitsvolle hulpverlening via intensieve pre-therapie, gewaarborgd worden.

De respondenten zijn van mening dat een veilig regime alleen binnen een specifieke gevangenis voor zedendelinquenten gewaarborgd kan worden. Een veilig regime is een regime dat rust brengt, stress reduceert, het wantrouwen minimaliseert en mogelijkheden tot therapie schept.

“Steek alle seksueel delinquenten samen in 1 gevangenis, niemand kan elkaar verwijten. Dit met professioneel personeel dat samen met hen de echte onderliggende problemen aanpakt tijdens detentie.” (Respondent 2)

Ten slotte biedt een humaan detentiebeleid het kader voor een kwaliteitsvolle bestraffing. Drie respondenten zien een beleid dat erkenning biedt aan het mens-zijn van gedetineerden als waardevol.

“In detentie ben je amper mens. Je zelfbeeld deukt enorm in.” (Respondent 6)

5.6.4 Hulp en zorg binnen detentie

In een kwaliteitsvolle vrijheidsontnemende straf is hulp, volgens de respondenten, een centraal concept. Een straf moet immers, naast straffen, aan de achterliggende problematiek of de kern van het probleem werken.

“De detentieperiode was voor mij een verloren tijd. Je kan niet werken aan je achterliggende problematiek.” (Respondent 6)

Hulp in detentie moet toegankelijk, laagdrempelig en aanspreekbaar zijn. Bovendien moet het actief in zetten op het bereiken van kwetsbare gedetineerden.

“Steunpunt voorzien bij moeilijke situaties.” (Respondent 3)

“In de gevangenis is dat maar om iemand rustig te houden. Dat is niet gemeend, dat is niet om naar buiten te werken om geen nieuwe feiten te plegen. Dat is gewoon om iemand bezig te houden zodat hij rustig blijft.” (Respondent 8)

“Je kan gesprekken gaan doen met PSD en JWW maar als je nood hebt aan een gesprek ben je verplicht van een rapportbriefje in te vullen ‘s avonds af te geven en ‘s morgens belandt dat op hun bureau. Op die moment heb je dat gesprek nodig misschien de dag erna niet meer. Ik denk dat dat veel mensen tegenhoudt om die gesprekken aan te gaan.” (Respondent 9)

“Je wordt binnen gesmeten en je weet niet wat je kunt verwachten. Zelf komen gaan ze niet doen. Het zou een meerwaarde zijn mochten ze dat wel doen.” (Respondent 9)

De respondenten uiten een bijzondere nood aan intensieve (pre)-therapie. Dit dient reeds geïnstalleerd te worden van bij de aanvang van de detentieperiode.

“Door gedetineerden in de gevangenis al pre-therapie te geven zodat de detentieperiode zinvol kan worden benut.” (Respondent 7)

Dit hulpverleningsnetwerk moet volgens de respondenten belichaamd worden met gekwalificeerd personeel, losstaand van justitie.

“CAW meer integreren in de gevangenis. Dit was de enige instantie dat echt iets voor me deed.” (Respondent 2)

De respondenten stellen dat gekwalificeerd personeel mensen zijn die naar hen luisteren, hen als mens aanvaarden en niet over hun feiten oordelen. Meer nog, het zijn mensen die deze dadergroep naar een delictvrij leven buiten de gevangenis willen begeleiden en ondersteunen.

Afsluitend kaarten we het aspect nazorg aan. Twee respondenten zien dit als een voorwaarde ten opzichte van recidive.

“Plus nazorg na ontslag. Levenslang.” (Respondent 4)

6. Discussie: Detentie, een alternatief?

Detentie is de overkoepelende term voor een vrijheidsberovende straf, opgelegd door een rechter, die een veroordeelde in een gevangenis moet ondergaan. Echter, in de praktijk is detentie meer dan de loutere vrijheidsberoving. Men zou kunnen argumenteren dat detentie zoals vandaag vormgegeven, voorbijgaat aan de essentie die de wetgever beoogt. Vanuit verschillende hoeken klinkt dan ook steeds meer de roep voor afschaffing van de gevangenissen zoals ze vandaag bestaan. De eindconclusie van RESCALED, een internationaal congres rond kleinschalige detentie in Brussel (2019) luidt: *“Alle gevangenissen moeten vervangen worden door kleinschalige huizen met verschillende beveiligingsniveaus die goed geïntegreerd zijn in de samenleving.”*

In wat volgt laten we de deskundigen die bereid waren deel te nemen aan de paneldiscussie, aan het woord: Hannelore Pintelon, teamverantwoordelijke JWW Noord-West-Vlaanderen, actief in de gevangenis van Brugge en Ruislede. Wouter Wanzele, sociaal werker en forensisch therapeut bij CAW Oost-Vlaanderen (Forensisch Ambulant Begeleidingsteam) en CGG Ahasverus (Psychotherapie-BRUG), actief in de gevangenis van Vorst en pionier van de implementatie van het *GLM* in Vlaanderen. Evelyne Vervaele, ergotherapeut en criminoloog bij Fides. Sofie Delrue, hulpverlener Onthaal Justitieel Welzijnswerk in de gevangenis te Brugge. Daisy Steen, psycholoog bij de psychosociale dienst in de gevangenis te Brugge en Hans Claus, gevangenisdirecteur te Oudenaarde en pionier van vzw De Huizen.¹⁹ Deze deskundigen werden geconsulteerd, vertrekkend vanuit het onderzoeksrapport gebaseerd op bovenstaande ruwe data. Ook zij spraken zich in het kader van de paneldiscussie uit over mogelijkheden en beperkingen in de operationalisatie van het concept straf. Zo stelt Wanzele: *“Als het doel van de straf is om hervat te voorkomen, dan is een behandelkader zeer belangrijk en volstaat detentie op zich niet. Als het doel is straffen om tegemoet te komen aan de vraag naar bescherming en vergelding die klinkt vanuit de samenleving en het slachtoffer aan zich, dan kan men opteren voor detentie zonder meer. Als het de bedoeling is om iets te herstellen, een goede re-integratie te realiseren, hervat te voorkomen, ... dan rijst de vraag of de straffen vandaag zelf niet voor een deel contraproductief zijn.”*

Globaal genomen, beklemtonen de deskundigen dat ondanks de beperkte steekproefgrootte, de bevindingen in lijn zijn met de ervaringen vanuit de praktijk.

Bovendien onderstrepen de deskundigen in de ruwe data enkele opvallendheden. Een belangrijk voorbeeld is de plaats van seksueel delinquenten op de bestaande hiërarchische ladder. Hoewel dit voor de meerderheid van de experts een gekend fenomeen is, ervaren ze het als zeer problematisch en nefast voor de ontwikkeling binnen detentie. De respondenten spreken over hun detentieperiode als een periode die ze hebben moeten ‘overleven’, net omwille van de actief in standgehouden pikorde binnen de muren van de gevangenis. We zouden dit dan ook kunnen zien als een niet-door-de-wetgever-beoogd en zelfs schadelijk neveneffect van detentie eigen aan de specifieke dadergroep van seksueel delinquenten. In combinatie met de complexe

---

¹⁹ Er wordt verder in het artikel naar de persoonlijke communicatie met de deskundigen gerefereerd met naam en toenaam. De persoonlijke communicatie tussen onderzoeker en deskundige vond plaats in de maanden april en mei.

hulpnood en de kenmerkende victimisatie onderscheidt deze dadergroep zich van de globale gedetineerdenpopulatie.

Ook de vaak gerapporteerde vijandigheid ten opzichte van hiërarchisch meerderen vormt een heikel punt in de paneldiscussie. Vooreerst kan deze in relatie gebracht worden met erg specifieke risicofactoren zoals vervat in de STABLE²⁰. Wanzele brengt echter een ander perspectief binnen: *“Je zou kunnen argumenteren dat het pas echt zorgwekkend wordt als mensen binnen het huidig detentiesysteem – met al zijn gebreken – geen kwaadheid ervaren. Ik wik en weeg mijn woorden, maar ik vind die ervaren kwaadheid gezond: dat wil zeggen dat ze nog contact maken met wat voor hen belangrijk is.”*. Risicofactoren worden binnen risicotaxatie-instrumenten als de STABLE aanzien als kenmerken van een persoon, maar deze zijn ook beïnvloedbaar door omgevingselementen. De manier waarop detentie georganiseerd is kan op zijn beurt risicofactoren mogelijks ook in de hand werken. Wanzele stelt verder: *“Onder elke risicofactor ligt ook steeds een basis van wat mensen echt belangrijk vinden, maar door ze enkel als risicofactoren te bestempelen, worden deze behoeften al te vaak gemaskeerd.”*. Door niet enkel vanuit een risicoperspectief te denken maar ook aandacht te schenken aan de mens daarachter en wat deze nodig heeft, kan een verfrissende interpersoonlijke dynamiek gerealiseerd worden die interactie, bespreekbaarheid en toenadering creëert in plaats van een statische en afstandelijke vaststelling van risico alleen.

6.1 Behoeften van seksueel delinquenten in detentie

De sterkte van een behoeftegerichte aanpak ligt in het feit dat mensen die seksuele feiten hebben gepleegd, effectief als mens worden benaderd en hun welzijn evenwaardig naast risicobeheersing wordt geplaatst. Op deze manier zijn de principes van het GLM en RNR complementair. Inherent aan de GLM-benadering als het fundament voor een humaan gevangenisbeleid is de houding ten aanzien van gedetineerden. Het is een houding die een positief en vertrouwelijk klimaat creëert, gedragsverandering induceert, sterktes in de verf zet en motivatie wat betreft behandeling maximaliseert²¹ (Naessens, Wanzele, & Verheyen, 2019).

---

²⁰ Zie hoofdstuk 7 onderdeel 7.2.

²¹Het GLM definieert strafbaar gedrag als een onaangepaste wijze om primaire levensbehoeften in te vullen. Vanuit dit perspectief kan door het installeren van sterktes in een individu een brug gebouwd worden naar een delictvrij en zinvol leven met de juiste tools om primaire behoeften te vervullen.

Een kwalitatief detentiebeleid gebaseerd op de door de respondenten gerapporteerde behoeften ‘zinnol werk’, ‘mezelf zijn’, ‘vertrouwen’, ‘rechtvaardigheid’ en ‘onafhankelijkheid’ is een beleid met aandacht voor kwalitatieve en zinvolle gevangenisarbeid. Bovendien staat het kritisch tegenover de positie en de rol van penitentiair beampten, zet het kwalitatief in op zorg en hulp en dit alles zonder de veiligheidskwestie uit het oog te verliezen.

Deskundigen alsook politieke instanties melden echter dat de opportuniteiten voor zinnol werk in detentie gelimiteerd zijn, en te weinig kansen bieden met betrekking tot re-integratie. Het aanbod binnen de gevangenis muren bestaat meestal uit ondergekwalificeerde, repetitieve en onderbetaalde jobs (European Parliament, 2017) die als dusdanig onmogelijk tegemoet kunnen komen aan de onderliggende primaire levensbehoeften als ‘autonomie’, ‘goed zijn in iets’, ‘erkenning’, ‘bescherming’ en ‘verantwoordelijkheid’. Het hebben van zinnol werk in detentie kan dus voorbij het oogmerk straf met het doel ‘vergelding’ en primair herstel, ook structureel bijdragen tot een goed en delictvrij leven via de invulling van erg primaire basisbehoeften.

Gevangenisarbeid, zoals in de basiswet van 2005 weergegeven, moet mensen in detentie de mogelijkheid bieden om zinnol hun detentietijd door te brengen; om na hun invrijheidsstelling de geschiktheid tot een bestaansactiviteit te behouden, te bevorderen of te verwerken; om hun detentie te verzachten; om verantwoordelijkheden op te nemen, in voorkomend geval ten aanzien van hun nabestaanden en de slachtoffers; en om, met het oog op herstel en re-integratie, schulden geheel of gedeeltelijk af te betalen (Art. 82). Vervolgens dient de arbeid in overeenstemming te zijn met arbeid in de vrije samenleving (Art. 83 §1) maar wordt deze niet geregeld met arbeidsovereenkomsten (Art 83. §4). De gedetineerde ontvangt bij koninklijk besluit vastgelegd een minimumloon van 0,75 euro per uur (B.S. 3 juli 2019, Art.6). Alsook treden deze artikelen pas 1 september 2020 in werking (Naessens et al., 2019).

Het ontbreken van een arbeidsovereenkomst, de lage verloning en het gebrek aan integratie binnen het systeem van sociale zekerheid zorgt dat gevangenisarbeid onvoldoende tegemoetkomt aan re-integratienoden (Naessens et al., 2019). Meer nog, volgens de commissie van de basiswet maken bovenstaande elementen dat gevangenisarbeid als over-bstraffing kan worden gezien, daar deze leidt tot het uitsluiten van kwetsbare groepen uit de bestaande sociale stelsels.

Gevangenisarbeid fungeert als beschermende factor voor herval (Maruna, 2001). Paradoxaal genoeg wordt vastgesteld dat een gevangenisstraf *an sich* de kans op een job in de samenleving verlaagd door stigmatisering en verminderde vaardigheden door langdurige afwezigheid op de werkvloer. Om gevangenisarbeid te vertalen naar een duurzame, zinvolle en herstelgerichte oplossing dienen we het niet langer te beschouwen als louter tijdverdrijf en moeten we de blik van recidive-beperking overstijgen. Arbeid is een sociaal recht, ook voor gedetineerden en dient daarenboven een resocialiserende en normaliserende functie te bekleden. Volgens Van Den Berghe (2017) is het zelfs de belangrijkste beschermende factor bij zedendelinquenten ter voorkoming van seksuele recidive. Desondanks heeft slechts 40% van de gedetineerden werk (Naessens et al., 2019).

“Zinvol werk betekent dat het werk in een detentiehuis daadwerkelijk bijdraagt tot de samenleving, liefst tot de concrete buurt. Waardering door een echte mens is de beste weg naar herstel van de relaties.” (Hans Claus²²)

Naast zinvol werk werd in de paneldiscussie ook ‘veiligheid’ als essentiële behoefte en factor in een kwalitatief detentiebeleid besproken. De ervaren onveiligheid, resulterend uit de bestaande pikorde onder gedetineerden enerzijds, maar ook de gevangenisstructuren gebaseerd op macht en controle, is een rechtstreeks effect van de manier waarop het detentiesysteem hedendaags wordt vormgegeven. De strategie van controle en beheersing kan onmogelijk leiden tot veiligheid, wat nochtans een essentiële factor is in het installeren van een goed en delictvrij leven. Er is volgens de deskundigen dan ook nood aan een fundamentele wijziging van de basisattitude ten aanzien van gedetineerden en de mentaliteit in detentie.

De behoeften top vijf²³ bestaande uit secundaire behoeften die seksueel delinquenten aangeven te ervaren in detentie kunnen vertaald worden naar de primaire levensbehoeften van het GLM²⁴ (Ward & Stewart, 2003), zijnde autonomie, excellentie in werk, innerlijke rust en verbondenheid. Opvallend stelt Hannelore Pintelon de onderwaardering van materiele behoeften vast. Vertoevend in een precaire situatie hebben gedetineerden niet primair nood aan

---

²² Bij deze een zijsprongetje naar de ateliers in de gevangenis van Oudenaarde, Brugge, Bergen, Ruiselede en Merksplas waar de gedetineerden halsstarrig mondkmaskers naaien in de strijd tegen COVID-19. In Oudenaarde worden 600 mondkmaskers per dag geproduceerd. Vanuit de herstelgedachte kan gevangenisarbeid op deze manier een economische, sociale of culturele rol spelen in hun direct omgeving.

“De gedetineerden beseffen de ernst van de situatie en willen nu iets terug doen voor de maatschappij”

²³ Zinvol werk, mezelf zijn, vertrouwen, rechtvaardigheid en onafhankelijkheid.

²⁴ De tien primaire levensbehoeften: Gezond leven, kennis, excellentie in spel en werk, autonomie, innerlijke rust, verbondenheid, gemeenschap, spiritualiteit, geluk en creativiteit.

stromend water. De hogere emotionele behoeften lijken aan relevantie toe te nemen wat opvallend is gezien de behoeftepiramide van Maslow.

“He who has a why to live for can bear almost anyhow.” (Nietzsche)

In tegenstelling komt Victor Frankl²⁵ tot een opzienbarende conclusie vanuit de confrontatie met het lijden. Zelfs in de meest absurde, pijnlijke en inhumane situaties is het leven potentieel zinvol. Frankl stelt dat de meest fundamentele behoefte van de mens de behoefte is aan zingeving en doelen in het leven. Als niet aan de basale behoeften van fysieke veiligheid wordt voldaan, zijn volgens Frankl de hogere behoeften zoals psychisch welzijn en zingeving des te belangrijker. In de meest erbarmelijke omstandigheden heeft een individu nood aan het ontdekken van dat wat fundamenteel zinvol is.

“Life is never made unbearable by circumstances but only by a lack of meaning and purpose.” (Frankl)

6.2 Zorg en hulpverlening binnen detentie

Naast vergelding is de reductie van criminaliteit door incapacitatie en afschrikking een belangrijk strafdoel (Beyens, 2000; De Keijser, 2001). De samenleving verwacht echter daarenboven een verminderd recidiverisico eens zedendelinquenten naar de maatschappij terugkeren. Deskundigen getuigen in dit verband van een schrijnend gebrek aan psychosociale hulpverlening binnen detentie. Een gebrek aan ervaren veiligheid binnen de gevangensmuren ligt hieraan ten grondslag. De nood aan een onafhankelijk hulpverleningskader, met aandacht voor beroepsgeheim en therapeutische veiligheid, verankerd in bredere maatschappelijke structuren is hoog volgens Wouter Wanzele en Hannelore Pintelon.

Mensen in detentie verkeren in een periode van ‘*distress*²⁶’, gelinkt aan het doormaken van een zogenaamde existentiële crisis waarbij ze worden teruggeworpen op zichzelf (Vanhooren, 2015). Gedetineerden getuigen over een verlies aan zingeving, een verlies aan zin van het bestaan. In een periode van existentiële crisis zijn individuen, net omwille van deze ervaren leegte, erg vatbaar voor invloeden van buitenaf ter opvulling. Invloeden die zowel groeibevorderend als –reducerend kunnen zijn: vatbaar voor bijvoorbeeld radicalisering maar

---

²⁵ Oostenrijks neuroloog-psychiater en overlever van de Holocaust. In de concentratiekampen probeerde Frankl medegevangenen te behandelen bij zwaarmoedigheid om zelfmoord te voorkomen.

²⁶ Distress is het woord voor een psychische nood. Het betekent uitputting door emotioneel stress.

evenzeer voor hulpverlening en herstel. Het detentiebeleid kan deze uitzonderlijke vatbaarheid aangrijpen door in te zetten op hulp en zorg.

Niettegenstaande straf en behandeling binnen het Belgisch recht als radicaal gescheiden ‘afhandelingen’ van het delict worden gearticuleerd, kan detentie wel fungeren als voorbereidende fase op gespecialiseerde hulpverlening voor seksueel delinquenten. De gevangenis, stelt Evelyne Vervaele, biedt mogelijkheden in het kader van een voorbereidend traject voorafgaand aan een therapeutische fase met aandacht voor trauma en andere onderliggende mechanismen betreffende het seksuele delict. Idealiter zet men hierbinnen in op het aanspreken en activeren van sterktes in een individu, het installeren van hoop, het inzetten op basisvaardigheden voor een menswaardig leven, en het leren verkennen van noden binnen het hier-en-nu. Door in detentie, dewelke een radicale breuk met jezelf en de wereld betekent, in te zetten op het hier-en-nu kan deze een uitzonderlijke periode van betekenisgeving en heroriëntatie betekenen. De vrijheidsontnemende straf, als eerste etappe in de lange strijd naar een zinvol en delictvrij leven, kan het uiteindelijke kantelpunt betekenen naar *desistence*. Centrale thema’s die hier van belang zijn: financiën, werk, vrije tijd, sociaal netwerk, contact maken met jezelf en de ander, assertiviteit, emotieregulatie, etc. De focus op de basisprincipes van het GLM spreekt naast individuele sterktes ook beschermende factoren²⁷ ten aanzien van het plegen van seksuele delicten aan. Existentiële uitdagingen die detentie stelt binnen het hier-en-nu in gesprek brengen, kan leiden tot een verhoging van de ervaren zinvolheid en prosociale vaardigheden. Het bespreekbaar stellen van deze onderwerpen vergt echter een veilig en beschermend klimaat. Een herstelgericht klimaat waar gedetineerden leren samenleven, leren omgaan met emoties, leren omgaan met conflicten, leren omgaan met interactie, leren het eigen leven vorm te geven, vaardigheden en kwaliteiten ontdekken.

Besluitend kunnen we stellen dat hulp en zorg in detentie proactief, toegankelijk en laagdrempelig dient te zijn. Psychosociale begeleiding moet worden vormgegeven vanuit een voorbereidende doelstelling met aandacht voor veiligheid en het individueel emotioneel welzijn. Idealiter kan die, specifiek voor zedendelinquenten, gedefinieerd worden als pre-therapie. In pre-therapie worden gedetineerden gemotiveerd tot behandeling, is er aandacht voor beschermende mechanismen als schuldverschuiving, ontkenning of minimalisatie, kunnen

---

²⁷De *SAPROF* is een instrument dat zich richt op beschermende factoren ten aanzien van toekomstige seksuele delicten. Beschermende factoren die dit instrument naar voor schuift zijn: zelfcontrole, coping, motivatie tot hulpverlening, financieel beheer, werk, levensdoelen, houding tegenover autoriteit, netwerk, etc. (Koster, De Vries Robbé & de Vogel, 2012)

beschermende factoren geïnstalleerd worden en worden de sterktes binnen het individu aangesproken.

6.3 Een gedifferentieerde strafuitvoering

De ervaren onveiligheid binnen detentie is een bijzonder beladen en vaak terugkerend gegeven binnen de doelgroep van zedendelinquenten. Er luidt in het bijzonder de vraag naar aparte gevangnissen voor zedenplegers bij de respondenten. Hieromtrent is er vanuit de deskundigengroep een vrij uniform antwoord op te merken: de creatie van gescheiden secties of gevangnissen voor seksueel delinquenten zou in de hedendaagse realiteit van de gevangnissen als mastodonten georganiseerd volgens middeleeuwse principes wel een toegenomen veiligheid betekenen voor deze dadergroep (Hannelore Pintelon), maar zou alleen het probleem verschuiven. Veeleer is een grondige herdenking van het gehele gevangeniswezen *an sich* nodig. Er is primair nood aan een fundamentele omwenteling in de structuur van detentie. De laatste decennia is er bijzonder teleurstellend geïnvesteerd in het detentiewezen (Wouter Wanzele & Sofie Delrue). Door deze langdurige onderinvestering is de gevangenis als structuur niet alleen verouderd, maar ook bijzonder achtergesteld. Het personeel heeft te kampen met onderbezetting, de infrastructuur is erbarmelijk, er heerst een overbevolking²⁸ en er is een schrijnend tekort aan hulpverlening, stelt Wouter Wanzele. In een situatie van dergelijke tekorten ontwikkelen we perverse systemen waarbinnen een gebrek aan middelen en tijd resulteert in een onpersoonlijke en uiterst inefficiënte bureaucratie, een verhaal van willekeur in plaats van geïnformeerde keuzes en een gedwongen orde gebaseerd op veiligheid en controle.

“Stel dat er een gevangenis is waar mensen veel meer plaats hebben, goed bejegend worden, waar niet alleen beampten zijn maar zoals in Nederland gewerkt wordt met zorgpersoneel. Dat gedetineerden aan een degelijk loon kunnen werken. Dan ga je zien dat er veel minder tekorten zijn, veel minder spanningen en men ook veel minder op die verdeeldheid²⁹ zal inzetten.” (Wouter Wanzele)

---

²⁸ De opsluitingsgraad in België ligt significant hoger ten opzichte van de omringende buurlanden, namelijk 113,7 gedetineerden per 100.000 inwoners in het jaar 2015 (Nederland waakt slechts over 53 gedetineerden per 100.000 inwoners, Duitsland scoort 77,4) (Aebi, Berger-Kolopp, Burkhardt, & Tiago, 2018) (Struys, 2018). De Belgische gevangnissen strijden sinds jaar en dag tegen deze problematiek.

²⁹ De verdeeldheid gaat over verdeeldheid tussen personeel, directie en gevangenen waardoor niet aan eenzelfde zeel getrokken wordt om de tekorten aan te vechten. Volgens Wouter Wanzele gaat het over een verdeel en heers tactiek met als doen zo min mogelijk te investeren.

De heersende pikorde, of discriminatie van een groep mensen op basis van hun delict kan volgens Wouter Wanzeele ook teruggebracht worden naar de precaire situatie waarin het gevangeniswezen zich bevindt. In die zin is de heersende pikorde in detentie vergelijkbaar met seksisme en racisme in de maatschappij. Mensen zijn namelijk niet racistisch geboren, het falend systeem maakt hen zo omwille van de blijvende confrontatie met tekorten die mechanismen van zelfbescherming activeren, resulterend in verdeeldheid en discriminatie van de meest kwetsbaren. In detentie zijn dat seksueel delinquenten.

Een humane detentie kan pas gerealiseerd worden mits er sprake is van een sterke economische onderbouw. Een investeringsbeleid dat durft inzetten op detentie en de structurele basis fundamenteel kan wijzigen. Het systeem maakt namelijk mensen ziek, getuigt Wouter Wanzeele, niet alleen gedetineerden maar ook gevangenispersoneel en mensen van de buitendiensten. Een degelijk investeringsbeleid kan als dusdanig rechtstreeks de heersende pikorde affecteren, waardoor de nood aan differentiatie op basis van delict, overbodig wordt. Een dergelijke differentiatie bestendigt immers ook het label en werkt discriminatie in de hand: het is wenselijker gedetineerden te leren samenleven en verbinding te leren maken ongeacht het gepleegde misdrijf. Detentie kan namelijk in het beste geval een representatie van de maatschappij zijn waar seksueel delinquenten ook moeten leren omgaan met label en conflict.

“De bedoeling van detentiehuisen is te gaan van gesloten, naar halfopen naar open. En dat vind ik een betere focus dan volgens delict. Hoeveel beveiliging, veiligheid hebben zij nodig en wat kunnen ze aan.” (Hannelore Pintelon)

Dit idee ligt ook volledig in lijn met de filosofie van de GLM-benadering waarbij wordt gefocust op de individuele noden van de zedendelinquent. Zowel de veiligheidsvereisten, als het verhogen van het individueel welzijn, beiden kern in het bereiken van een delictvrij en zinvol leven, zijn steeds individueel bepaald. Centraal uitgangspunt moet steeds de individueel bepaalde behoeftenmatrix, de unieke zorg- en veiligheidsbehoefte en de specifieke kwetsbaarheid van het individu zijn.

6.4 Wegen naar herstel

Het verlies van vrijheid is de meest fundamentele schade die ten gevolge van een misdrijf wordt geleden. Bijgevolg wordt, tijdens de vrijheidsontnemende straf, het stapsgewijze herstel van de

vrijheid een centrale opdracht. De weg van ‘vrijheidsverlies’ naar ‘vrijheidsherstel’ wordt op die manier een fundament voor een herstelgerichte gevangenis (Deklerck, 2019).

“Als je iemand van zijn vrijheid berooft, moet je mensen ook leren groeien in vrijheid. En leren groeien in vrijheid wil niet altijd werk en woonst zeggen maar ook leren omgaan met alledaagse dingen en situaties. Wat gebeurt er als je gefrustreerd raakt, hoe moet je de administratie in orde brengen, leren samen aan tafel eten. Heel basale dingen die gedetineerden soms nooit in hun leven gezien hebben en dan moeten we kijken naar hoe ver mensen al staan, en wat ze nodig hebben om verder te geraken.” (Hannelore Pintelon)

Herstelgerichte detentie belichaamt een leerproces. Het herstel van de gedetineerde ten aanzien van zichzelf, herstel ten aanzien van het slachtoffer, herstel van het sociaal netwerk en herstel van de maatschappij (Sofie Delrue). Een herstelgerichte cultuur is een cultuur van interactie en verantwoordelijkheid. Hannelore Pintelon stelt dat er nood is aan een cultuuromslag. Een cultuur waar de *top-down* benadering en bureaucratische hiërarchie verlaten wordt en nagedacht wordt in kleinere structuren. Kleinere structuren waar cipers begeleiders zijn en de dag begint met een gezamenlijk ochtendmoment.

“Neem nu een huis met 10 gedetineerden en een moment van samenkomst: wat staat er op de planning, is er iemand die met iets zit, wil iemand iets delen. Leren communiceren en praten over zaken waar ze mee zitten en leren in gesprek gaan met elkaar. Geen conflicten uitvechten of uit de weg gaan, conflicten moet je oplossen. Dat is de idee van herstelgerichte detentie. Mensen de tools geven dat ze praten met elkaar en in verbinding gaan.” (Hannelore Pintelon)

Een herstelgerichte gevangencultuur met een slachtofferbewust en herstelgericht klimaat biedt kansen met betrekking tot het welzijn en de veiligheid van gedetineerden (Claes, 2019). Een cultuur waar de herstelgedachte inherent is aan het dagelijks functioneren, leert gedetineerden waarde hechten aan herstel, beïnvloedt de heersende hiërarchie en creëert een positief detentieklimaat. Dit wakkert de ontwikkeling van schuldinzicht gekenmerkt door een emotionele doorleefdheid aan. Echter, in het expertpanel rijzen kritische stemmen op ten aanzien van de bijzondere waarde die gedetineerden aan slachtofferbemiddeling toekennen. Zo lijkt het belangrijk te zijn dat concrete stappen in herstel worden voorafgegaan door een groei weg van schuldverschuiwing, in de richting van erkenning en schuldinzicht, wil herstel geen loutere ‘aflossing van de schuld’ zijn. In Fides wordt de herstelbeweging ten aanzien van het

slachtoffer om die reden vooruitgeschoven naar de allerlaatste fase van de behandeling die gemiddeld anderhalf jaar in beslag neemt. Volgens Evelyne Vervaele is er namelijk vooreerst nood aan de vernoemde existentiële crisis om tot schuldbesef te komen, daarenboven zorgt contact met het slachtoffer mogelijks eerder voor verlossende gevoelens voor de dader dan een herstelmogelijkheid voor het slachtoffer. Er is immers nood aan een doorleefde empathie en een gelaagd schuldinzicht om tegemoet te komen aan de noden van het slachtoffer. Een herstelgerichte gevangencultuur kan het langdurig proces van het vergroten van het empathisch vermogen en authentiek schuldinzicht beginnend bevorderen, maar kan niet gelijkgesteld worden aan het bieden van ‘kansen tot herstel met het slachtoffer’ zonder meer.

7. Een conceptueel model voor een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf voor mannelijke seksueel delinquenten

De kracht van dit onderzoek, namelijk het woord geven aan diegenen die het minst stem hebben, is tevens ook een beperking. De in de resultatensectie geschetste beleving is ook steeds een subjectieve beleving die geen objectieve waarheid weerspiegelt. Daarom is de toegevoegde kritische blik van deskundigen noodzakelijk, naast een oriënterend theoretisch kader als het GLM, om deze gegevens te vertalen naar een conceptueel model voor een kwalitatieve vrijheidsontnemende bestraffing.

Het conceptueel model dat wij op basis van deze studie naar voor schuiven, bestaat uit drie pijlers: een economische pijler, een institutionele pijler en een pijler omtrent welzijn en volksgezondheid. Een conceptueel model dat de GLM-principes eer wil doen, noodzaakt structurele en institutionele veranderingen van het detentiewezen. Daar waar de huidige realiteit binnen de gevangensmuren te weinig kansen biedt om in te zetten op individuele behoeften en herstel, schuift dit conceptueel model de noodzaak naar voor om binnen deze verschillende pijlers grondige hervormingen in te zetten. Op die manier kan detentie een accurate afspiegeling van een eenentwintigste-eeuws maatschappijbeeld zijn.

Een conceptueel model gebaseerd op de complementaire principes van het GLM en RNR maakt ruimte voor een shift in attitude, klimaat en structuur dat een cruciaal verschil kan maken in de beperking van recidive (Wouter Wanzele). Een shift die slechts verwezenlijkt kan worden mits grondige wijzigingen binnen de drie pijlers van het conceptueel model.

7.1 Economisch

De vele externe obstakels waarop individuen botsen in het proberen realiseren van primaire levensbehoeften via bijvoorbeeld de uitvoer van hun persoonlijk re-integratieplan, tonen de structurele tekorten en uitsluitingsmechanismen die inherent zijn aan detentie (Naessens et al., 2019). Als dusdanig komt het huidige detentiekader niet tegemoet aan de noden van mensen in en na detentie. Er is nood aan een fundamentele wijziging om een instituut gericht op controle en risico te vertalen naar een instituut met ruimte voor behoeften en herstel. Een antwoord op deze externe obstakels moet in een rechtenbenadering, waarbij collectieve verantwoordelijkheid en investering essentieel zijn, geformuleerd worden (Wouter Wanzeele).

Het economisch luik vormt vanuit deze analyse het fundament voor een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf. Alles valt of staat met een gedegen en gedurfd investeringsbeleid ten aanzien van detentie. Een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf vergt een structurele economische basis die inspeelt op de heersende tekorten.

De economische onderbouw bepaalt de institutionele bovenbouw wat op zijn beurt het detentieklimaat beïnvloedt. Er zijn tal van effectstudies die de waarde van het RNR en GLM toetsen (Andrews & Bonta, 2010; Willis et al., 2013; Marshall et al., 2011) maar wat zou het effect zijn van deze gedegen modellen wanneer deze hun uitwerking vinden in kwalitatieve structuren? Dit is de fundamentele wijziging die deuren opent naar een veilige samenleving.

7.2 Institutioneel

“De gevolgen van opsluiting in een instituut staan haaks op de doelen van re-integratie en herstel. De verandering van context is een basisvoorwaarde om detentie uit te bouwen die de persoon van de gedetineerde centraal stelt.” (Hans Claus)

Een loutere vrijheidsberoving biedt geen oplossing (Claus, 2019). De gevangenis vormt vooreerst geen waardevol klimaat om psychosociale zorg te bieden. Bijkomend zijn er onvoldoende middelen om iedere gedetineerde hulp- en dienstverlening aan te bieden. Verder is zorg binnen de gevangensmuren slechts optioneel op vraag van de gedetineerde en niet evenwaardig aan de zorg die in de maatschappij georganiseerd wordt. Kleinschalige vormgeving, differentiatie en maatschappelijke verankering zijn drie elementen die volgens Hans Claus een kwalitatieve straf kenmerken.

Uniform zweren de deskundigen bij het verlaten van de grootschalige mastodonte gevangenissen en het inzetten op kleinschalige tot middelgrote units. Vooruitstrevend pionier is vzw De Huizen dat sinds 2012 streeft naar kleinschalige detentiehuisen.

Wij schuiven kleinschalige, gedifferentieerde en maatschappelijk verankerde strafuitvoering (Hans Claus) voor mannelijke seksueel delinquenten gebaseerd op risico en behoefte naar voor als institutioneel kader voor een kwalitatieve vrijheidsberoving. Centraal staat het idee dat niet iedere zedendelinquent nood heeft aan dezelfde mate van beveiliging (risico) en dat elke zedendelinquent een bijzondere hulpvraag bezit (behoefte).

Een model met aandacht voor behoefte, veiligheid en contact is een model dat noodzakelijkerwijs vertrekt vanuit kleinschaligheid.

Naast kleinschalige detentiehuisen die maatschappelijk verankerd zijn, is er nood aan differentiatie. Deskundigen zijn het eens dat gescheiden instituten voor seksueel delinquenten op zijn beurt nieuwe obstakels en tekorten zou creëren. Er is nood aan een gedifferentieerde strafuitvoering naargelang behoefte en risico in plaats van differentiatie naargelang delicttype. Differentiatie betekent dat gedetineerden vanuit een individuele afweging met betrekking tot risico, behoefte, agressie en ontvluchting in een geschikt veiligheidskader horen te verblijven. Dergelijke differentiatie creëert mogelijkheden om gedetineerden, met de focus op persoonlijke groei, een individueel gefaseerd traject aan te bieden.

“Mijn ervaring is dat seksuele delinquenten geen groot fysiek veiligheidsgevaar opleveren. Halfopen detentiehuisen volstaan ruimschoots voor die doelgroep.” (Hans Claus)

Het conceptueel model resulterend uit dit onderzoek, schuift een gefaseerd detentietraject naar voor. Een detentietraject dat perspectief biedt aan gedetineerden, aandacht heeft voor individuen en middelenefficiënt werkt aan herstel en recidivereductie. Een eerste fase wordt gekenmerkt door de noodzakelijke *time-out*. Ze bestaat uit een eenduidige justitiële reactie die de gedetineerde abrupt onttrekt uit de maatschappij. In deze fase heeft de delinquent tijd om als individu in contact te komen met zichzelf, veilig geïsoleerd van de (risico)maatschappij. Het is een fase waarin vanuit de noodzakelijke existentiële crisis het proces van schulderkenning in gang wordt gezet. Een tweede fase is de voorbereidende fase. Een fase waarin proactief ingezet wordt op hulp en zorg met de focus op het hier-en-nu. In deze fase wordt actief ingezet op de

installatie en uitbouw van beschermende factoren door in te zetten op sterktes en mogelijkheden tot zelfontplooiing. Een derde fase, de resocialisatie-fase, reflecteert een fase van pre-therapie. Het is een fase waarin het vergroten van de behandelmotivatie wat betreft vervolgotrajecten binnen een gespecialiseerd kader centraal staat. Ook wordt er actief op resocialisatie ingezet. Een vierde supplementaire fase omvat een traject in de gespecialiseerde hulpverlening³⁰. Deze fase zet in op traumaverwerking, dynamische risicofactoren, empathie en onderliggende mechanismen ten aanzien van het seksuele delict. Deze zou het sluitstuk zijn van de periode in detentie met specifieke aandacht voor de kern van de problematiek. Alsook voorziet deze fase in professionele nabijheid en *tools* om te bouwen naar een zinvol en delictvrij leven. Belangrijk is het onderscheid tussen gespecialiseerde hulpverlening extramuros en hulp en zorg in detentie (Evelyne Vervaele). Hulpverlening intramuros mag immers het strafkarakter/signaalwaarde van fase 1 niet ontkennen, maar beoogt binnen de beperkingen die binnen detentie heersen alsnog een kwalitatieve detentieperiode te installeren met als doel herval te voorkomen. De onafhankelijkheid van beide hulpverleningstrajecten zou de specifieke behandelneed van de groep zedenplegers benadrukken naast bestraffing, en erkent tegelijkertijd de beperkte mogelijkheden intramuros om te werken aan diepgewortelde psychologische processen die aan de grondslag liggen van seksuele delicten.

De detentieperiode wordt in dit model beschouwd als een bestraffing die kwalitatief inzet op het handhaven van een veilige maatschappij door de gedetineerden in hun vrijheid te laten herstellen. De vooropgestelde fasen kennen in het beste geval een afbouwend veiligheidsregime, geïnformeerd vanuit de RNR-principes. Zo kan fase 1 gesitueerd worden in een gesloten regime, fase 2 in een halfopen regime en fase 3 in een open regime. De gedetineerde leert zo groeien in vrijheid en responsiviteit.

Het gefaseerd traject wordt in elke fase ondersteund door een uitgebreide structuur van toegankelijke hulp- en dienstverlening. Deze tracht ten alle tijden de detentieschade in te perken en de gedetineerde te ondersteunen in het hier-en-nu. Dit kan een bijzondere meerwaarde betekenen ten aanzien van vervolgotrajecten in gespecialiseerde hulpverlening en zal de kansen op herval beïnvloeden.

---

³⁰ Onderzoek bevestigt dat zedenplegers gemiddeld minder recidiveren dan andere dadergroepen vanwege een traject in de gespecialiseerde hulpverlening na de detentieperiode (Wouter Wanzele). De seksuele recidive bij zedenplegers situeert zich rond de 39% dit wordt door gespecialiseerde behandeling herleidt naar 13% (Veen & de Ruiter, 2005; Hildebrand, de Ruiter & De Vogel, 2003; Koster, van Lankveld & Spreen, 2006)

7.3 Welzijn en volksgezondheid

Toegankelijke en laagdrempelige hulpverlening is een must bij de implementatie van een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf. Een hulpverleningsnetwerk binnen detentie dient zowel intramuros als extramuros vorm te krijgen. Dit betekent dat de hulp en zorg binnen detentie maatschappelijk verankerd is alsook evenwaardig aan het welzijnswerk in de maatschappij. De hulpverlening in detentie maakt zo de brug naar buiten wat beantwoordt aan het continuïteits- en normaliseringsprincipe.

Van kwalitatieve hulp- en dienstverlening in detentie kan uiteraard slechts sprake zijn wanneer de onderliggende basisstructuren aanwezig zijn. Zo kan hulpverlening pas kwalitatief zijn mits voldoende financiering en vormt kleinschaligheid de voorwaarde voor laagdrempeligheid.

“Veilige hulpverlening in de gevangenis is cruciaal en kan er volgens mij niet zijn wanneer ze uitgaat van justitie.” (Wouter Wanzeele)

Het issue van onafhankelijkheid binnen de forensische hulpverlening compliceert ontegensprekelijk een conceptueel model zoals we in dit onderzoek beogen. Forensisch welzijnswerk situeert zich immers binnen het spanningsveld van beroepsgeheim en welzijnsdoelstellingen aan de ene zijde en meldingsplicht en veiligheidsvoorschriften aan de andere. De verschillende hulpverleningsinstanties binnen het detentietraject situeren zich op verschillende posities binnen dit spanningsveld: de psychosociale dienst heeft noodzakelijkerwijs een fundamenteel andere kerntaak dan het justitieel welzijnswerk en de geestelijke gezondheidszorg. Deze tweedeling moet behouden blijven, maar continuïteit in doelstellingen en bijhorende efficiëntie van het traject kunnen vergroot worden als de PSD deel uitmaakt van een instituut dat, naast risico, aandacht heeft voor behoeften en herstel (Diasy Steen). Dit zal echter de nood van seksueel delinquenten aan een veilige en van justitie onafhankelijke hulpverleningsinstantie niet in lossen. Het GLM biedt hier *tools* aan de hand van het *Good Lives Plan*. Dit is een plan dat een geïndividualiseerd hulpverleningstraject uitstippelt samen en op maat van de gedetineerde. Het gaat op zoek naar behoeftes en sterktes als bouwsteen naar een zinvol en delictvrij leven (Wouter Wanzeele). Ter realisatie van een geïndividualiseerd traject naar persoonlijke groei is er nood aan een onafhankelijk vertrouwenskader waarbinnen vrij spreken geen justitiële repercussies met zich mee kan brengen.

Binnen dit model wordt het luik welzijn en volksgezondheid in detentie vormgegeven aan de hand van een toegankelijke, laagdrempelige en onafhankelijk georganiseerde hulpverlening die in een veilig detentieklimaat proactief met alle gedetineerden aan de slag gaat. Er is aandacht voor individualisatie, herstel en thema's met betrekking tot het hier-en-nu. Het bekleed kwalitatieve hulp- en dienstverlening dat maatschappelijk verankerd is aan de hand van een correct financieringsbeleid.

Conceptueel model

Economisch

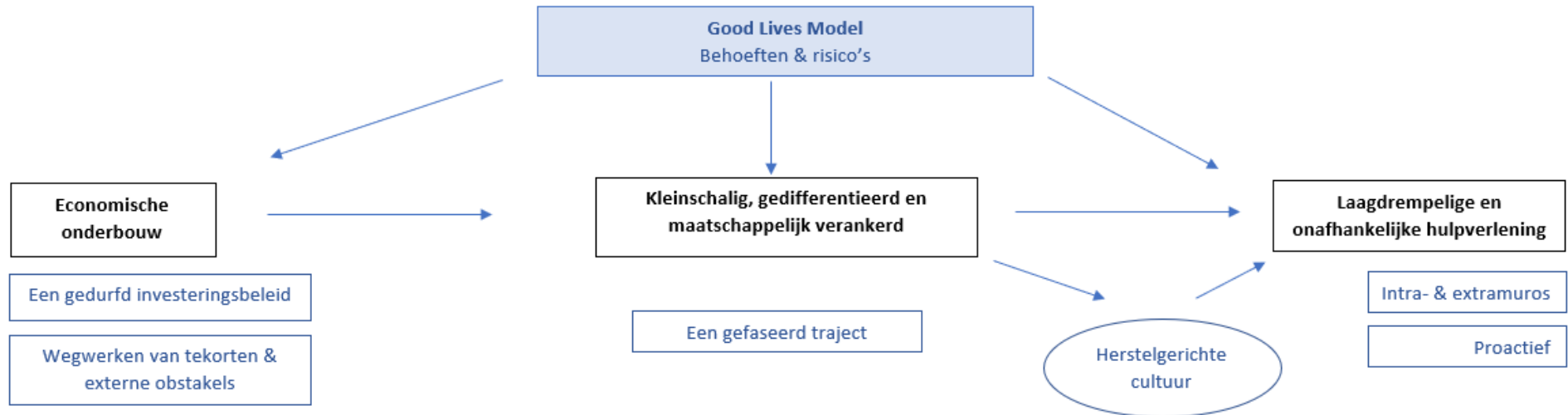

Institutioneel

Welzijn en volksgezondheid

Kwaliteitsvolle vrijheidsontnemende straf voor mannelijke seksueel delinquenten

FASE 1: TIME-OUT FASE 2: voorbereidende fase FASE 3: resocialisatie

Gesloten detentie → halfopen detentie → open detentie

FASE 4: Gespecialiseerde
forensische zorg

8. Conclusie

Dit onderzoek trachtte aan de hand van een casestudydesign na te gaan hoe een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf voor mannelijke seksueel delinquenten vorm kan krijgen als antwoord op de heersende behoeften van deze dadergroep binnen detentie. De interviews met mannelijke plegers illustreerden ruimschoots de tekorten geïnstalleerd door detentie als antwoord op het plegen van seksuele feiten. In dit onderzoek trachtten we dus een detentiemodel te ontwerpen dat de toegebrachte schade aan de gedetineerde minimaliseert en herstel naar de samenleving maximaliseert.

Risicobeperking en herstel door de seksueel delinquent zoals gedefinieerd binnen het GLM (Ward, 2003), als doelgericht individu gedreven door de wens naar zelfrealisatie, eigen waarden en gewaardeerde doelen, vergt meer van detentie dan een loutere isolatie. Een normerend en eenduidig justitieel signaal zoals de vrijheidsontnemende straf is een noodzakelijk onderdeel van het antwoord op seksueel grensoverschrijdend gedrag. Om detentie als keerpunt te installeren in de weg naar een delictvrij en zinvol leven, moet het huidige model worden herdacht. De justitiële tussenkomst moet een interveniërende periode als kantelpunt naar *desistence* symboliseren. Dit kan door het ontwikkelen van een detentiekader gebaseerd op de principes van het GLM.

De centrale behoeften van mannelijke zedendelinquenten binnen detentie zijn: ‘zinvol werk’, ‘mezelf (mogen) zijn’, ‘vertrouwen’, ‘rechtvaardigheid’ en ‘onafhankelijkheid’. Ondanks de precaire situatie waarin detentie de dadergroep plaatst, zien we deze ‘hogere behoeften’ als significant belangrijk terugkeren als we de gedetineerden het woord geven. Tijdens detentie inspelen op deze behoeften biedt mogelijkheden om de gedetineerde te activeren in plaats van hen via totale isolatie te ontdoen van alle autonomie en verantwoordelijkheid. Vertrekkend vanuit de behoeften van mannelijke seksueel delinquenten met detentie-ervaring en verder geïnformeerd door expertvisies en deskundigenoordelen, werd een conceptueel model voor een kwaliteitsvolle vrijheidsontnemende straf ontwikkeld. Dit model schuift drie cruciale pijlers naar voor: een economische, institutionele en welzijnsgerichte pijler. Deze pijlers focussen op de voorwaarden om over een kwaliteitsvolle vrijheidsontnemende straf voor mannelijke zedenplegers te kunnen spreken. De eerste pijler, een constructieve economische onderbouw die op de heersende tekorten in detentie inzet, vormt het fundament van het model. Zonder een constructief, gedurfd financieringsbeleid is er geen mogelijkheid om een kwaliteitsvolle detentie uit te bouwen.

Een tweede pijler omvat een noodzakelijke institutionele hervorming. In navolging van vzw De Huizen schuift ook dit onderzoek de aanbeveling naar voor de gevangenis als instituut te vertalen naar kleinschalige, gedifferentieerde en maatschappelijk verankerde detentiehuisen, dit om een kwalitatief en gedifferentieerd detentiebeleid mogelijk te maken. Een gedifferentieerd detentiebeleid omvat een gefaseerd traject met respect voor de uniciteit van de pleger. Een traject dat bestaat uit een *time-out*, een voorbereidende fase en een resocialisatiefase met aandacht voor het maximaliseren van behandelmotivatie voor seksuele plegers. Een vierde optionele fase omvat een traject in gespecialiseerde forensische behandelunits. De fasering van detentie gebeurt aan de hand van een risico- en behoefte inschatting die de noodzakelijke beveiligingsgraad informeert voor iedere fase binnen het model. Respectievelijk wordt de overgang gemaakt van gesloten, halfopen en uiteindelijk open regimes.

Welzijn en volksgezondheid als derde cruciale pijler, steunt op een constructieve economische en institutionele onderbouw. Deze pijler verwijst naar de ontwikkeling van een normaliserend en gedegen hulp- en dienstverleningsnetwerk doorheen het detentietraject. Laagdrempelige, toegankelijke en onafhankelijke zorg in detentie moet aan de hand van dit model maatschappelijk verankerd zijn en zo in de noodzakelijke continuïteit voorzien. Binnen detentie is er immers nood aan toegankelijke hulp-, zorg- en dienstverlening die de brug maakt tussen detentie en maatschappij. Dit kan door zowel intramuros als extramuros voorzieningen voor het creëren van een individueel hulpverleningsnetwerk voor de gedetineerde, aan te spreken.

Het conceptueel model dat deze scriptie naar voor schuift, tracht een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf te ontwikkelen voor de meest kwetsbare doelgroep binnen de gedetineerdenpopulatie, zijnde de groep zedendelinquenten. Een groep gekenmerkt door een bijzondere behandelneed en een beperkt risicoprofiel ten aanzien van agressie binnen detentie (Hans Claus). Het model wil de vrijheidsstraf van de 21e eeuw informeren die beantwoordt aan het maatschappelijk kader: een vrijheidsstraf met aandacht voor de noden van het slachtoffer, de maatschappij en de dader met als doel recidive te reduceren en de mogelijkheid tot herstel te maximaliseren. Volgens het GLM kan dit enkel door detentie te vertalen naar een veilig klimaat met aandacht voor humaniteit en door het vooropstellen van een dynamische aanpak op maat van het individu met de focus op behoefte en herstel.

Beperkingen van het huidige onderzoek

Uiteraard heeft deze kwalitatieve studie een aantal beperkingen. Vooreerst is het vanuit de gekozen kwalitatieve methodiek niet mogelijk enige causale conclusies te trekken over de populatie van mannelijke seksueel delinquenten in detentie. Ook gegeneraliseerde besluitvorming met betrekking tot de behoeften van seksueel delinquenten in detentie is uit hoofde van de beperkte steekproef niet mogelijk. Het feit dat de aselechte steekproef bestaat uit negen cases, grotendeels geselecteerd binnen de context van eenzelfde behandelinstituut, maakt daarbovenop dat de representativiteit ervan eerder beperkt is. De exploratieve aard van het onderzoek maakt het essentieel verdere studies ter replicatie van de bevindingen uit te voeren. Deze kunnen een bijdrage leveren aan het oplijsten van de representatieve behoeften van mannelijke seksueel delinquenten in detentie alsook het vooropgestelde conceptueel model verwerpen of versterken.

Met het oog op de diepgaande kwalitatieve studie met aandacht voor de uniciteit van de respondenten, zien wij deze beperkingen dan ook als noodzakelijke opofferingen. Het resultaat van een dergelijke keuze is ook dat we in deze studie geen universele waarheden probeerden te achterhalen. Integendeel, we probeerden om, rekening houdend met de specifieke context van dataverzameling, een contextoverschrijdend conceptueel model, gebaseerd op subjectieve bevindingen van ervaringsdeskundigen en experts in het forensisch domein, te ontwikkelen. Het GLM sterkt namelijk zijn theorie op basis van individualisatie. De conceptualisatie van relevante behoeften draagt in dit onderzoek eerder bij tot een behoeftegestuurde detentie.

Implicaties voor onderzoek, theorievorming en praktijk

De recente groei aan detentiecritici opende een spoor naar bewustwording. Om deze beginnende bewustwording te vertalen naar een groter draagvlak om effectieve verandering in de huidige detentierealiteit te bewerkstelligen, is meer onderzoek naar mogelijkheden in de ontwikkeling van een kwalitatieve detentie voor diverse populaties nodig. Dit onderzoek wil daar een bijdrage aan leveren. Het differentieert zich van voorgaande studies in de creatie van een conceptueel detentiekader met aandacht voor de complementaire principes van het GLM en RNR, twee theoretische modellen die nog te vaak als tegengesteld worden beschouwd in onderzoek. De combinatie van financiële, institutionele alsook hogere psychische noden die het model als pijlers naar voor schuift, geeft handvaten voor concrete veranderingen in de huidige detentierealiteit, waar verschillende spelers een verantwoordelijk dragen.

Het is van bijzonder belang vervolgonderzoek te organiseren om de generaliseerbaarheid en toepasbaarheid van het huidige model te informeren.

Bibliografie

- Aebi, M.F., Berger-Kolopp, L., Burkhardt, C. & Tiago, M.M. (2018). *Prisons in Europe 2005- 2015*. Strasbourg: Council of Europe.
- Andrew, D.A. & Bonta. J. (2007). *Risk-Need-Responsivity Model for Offender Assessment and Rehabilitation*. Canada.
- Andrews D.A. & Bonta, J. (2010). *The psychology of criminal conduct (5th edition)*. New Providence.
- Barnett G. & Wood J. L. (2008). Agency, relatedness, inner peace, and problem solving in sexual offending: How sexual offenders prioritize and operationalized their good lives conceptions. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 20, 444-467.
- Beyens, K. (2000). *Straffen als sociale praktijk: een penologisch onderzoek naar straftoemeting*. Brussel: VUB.
- Bijleveld, C. (2013). *Methoden en Technieken van Onderzoek in de Criminologie*. Den Haag: Boom Lemma.
- Boutellier, H. (sd). *De veiligheidsutopie: Over vitaliteit, bescherming en burgerschap*.
- Braet, G. (2007-2008). *Het Risk-Need-Responsivity Model versus het Good Lives Model bij de rehabilitatie van seksuele delinquenten. Een vergelijking tussen Belgische en Canadese behandelingseenheden*. Ugent.
- Busch, C. & Vandavelde, S. (2015). De rehabilitatie van daders: naar een integratie van het Risk-Needs-Responsivity-Model en het Good Lives Model? *Handboek forensische gedragswetenschappen* (213-237). Maklu: Antwerpen.
- Claes, B. (2019). *Transmuraal herstelgericht werken. Een verhaal van hoop, kracht en verantwoordelijkheid*.
- Claus, H. (2018). *Achter de tralies: hoe lang houdt de gevangenis nog stand?* Gent: Borgerhoff & Lamberigts.
- Claus, H. (2019, april 19). Voer korte straffen uit, maar niet in de gevangenis. *De Standaard*.

- Commissie Van Justitie (2018). *Belgische kamer van Volksvertegenwoordigers. Integraal verslag*. 17 januari 2018. Brussel: Kamer van volksvertegenwoordigers.
- Decorte, T. & Zaitch, D. (2016). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*. Leuven: ACCO.
- Deklerck, J. (2019). The restorative pyramid: a framework for change towards a restorative prison. *The Praxis of Justice*. Boom Uitgevers, Den Haag. 127-140.
- De Keijser, J. (2001). *Theoretische reflectie: De vergeten basis voor een bezonnen rechtspleging*.
- De Ruiter, C., & De Vogel, V. (2004). Recidive bij behandelde seksuele delinquenten. *Tijdschrift voor Seksuologie*.
- Dermine, P., Dermine, T., Hanseeuw, L., Heymans, J., Proesmans, S., & Hanard, A. (2018). Onze gevangenis, een gevaar voor elk van ons. *Vrijdaggroep*.
- European Parliament (2017). *Prison Conditions in the Member States: Selected European Standards and Best Practices*.
- Fazel, S., Grann, M., Kling, B., & Hawton, K. (2011). Prison suicide in 12 countries: an ecological study of 861 suicides during 2003-2007. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 46(3), 191-195
- Fortune, C. A., Ward, T., & Mann, R. (2015). Good lives & the rehabilitation of sex offenders: A positive treatment approach. *Positive psychology in practice* (2nd ed.).
- Frankl, V. (2000). *Man's search for ultimate meaning*. United States: Perseus Publishing.
- Glaser, B. (2009). Treators or punishers? The ethical role of mental health clinicians in sex offender programs. *Aggression and Violent Behavior*, 14(4), 248-255.
- Hildebrand, M., De Ruiter, C., & De Vogel, V. (2003). Recidive van verkrachters en aanranders na tbs. *De Psycholoog*.

- Haeck, Y. (2005). De bescherming van gedeïnteerden in het kader van artikel 3 van het EVRM. *Vrijheden en vrijheidsbeneming: mensenrechten van gedetineerden*, p. 21-52. Antwerpen : Intersentia .
- Hardyns, W. (2019). *Onderzoeksonderwerp in de Criminologie*. Gent : DOCUNET.
- Harkins, L., Flak, V. E., Beech, A., & Woodhams, J. (2012). Evaluation of a community based sex offender treatment program using a Good Lives Model approach. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 24, 519-543.
- De Jong-Gierveld, J., & Van Tilburg, T. G. (1991). *Kwaliteitsbepaling van meetinstrumenten via triangulatie. Aspecten van onderzoek: Theorie, variabelen en praktijk*, 29-64.
- Koster, K., De Vries Robbé, M. & De Vogel, V. (2012). Beschermende factoren bij seksuele delinquenten. *GZ - Psychologie* 4, 8–15.
- Koster, K., Van Lankveld, J., & Spreen, M. (2006). Voorspelling van recidive bij zedendelinquenten met behulp van retrospectief gebruik van de PCL-R en SVR-20. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 204-214.
- Liga voor Mensenrechten. (2013). *Zinnvolle detentie: Knelpuntennota*.
- Maruna, S. (2001). *Making good: How ex-convict reform and rebuild their lives*. Washington, D.C.
- Mjanés, K., Beauregard, E., & Martineau, M. (2017). Revisiting the Organized/Disorganized Model of Sexual Homicide. *Criminal Justice and Behavior*, 1604-1619.
- Naessens, L., Wanzeele, W., & Verheyen, W. (2019). Arbeid in detentie. Een eidelize werf of werken aan een rechtvaardige en veilige toekomst? *Armoede en Sociale Uitsluiting*. Acco.
- NICC. (2015). *Recidive na een rechterlijke beslissing. Nationale cijfers op basis van het Centraal Strafregister/La récidive après une décision judiciaire. Des chiffres nationaux sur la base du Casier judiciaire central*. NICC.

- Nieuwbeerta, P., Blokland, A., & Bijleveld, C. (2003). Lange termijn recidive van daders van seksuele delicten. *Tijdschrift voor criminologie, Nr 4 jaargang 45*, 369-377.
- Noor, M. (2008). Case study: A strategic research methodology. *American Journal of Applied Sciences*, 1602-1604.
- Pintelon, M. (2019, december 11). Een nieuwe gevangenis in Dendermonde? Een verloren investering. *De Morgen*.
- Rabe, K. (2012). Prison structure, inmate mortality and suicide risk in Europe. *International Journal of Law and Psychiatry*, 35(3), 222-230.
- RESCALED: movement for small scale detention*. (2019). Opgehaald van <https://www.rescaled.net/>
- Roelandt, H. (2014-2015). *De hulpvraag bij seksueel delinquenten: een contradictio in terminis?* Universiteit Gent .
- Seto, Hanson, & Babchishin. (2010). Association for the Treatment of Sexual Abusers . *Sexual Abuse A Journal of Research and Treatment*. SAGE Publications.
- Seidman, I. (2006). *Interviewing As Qualitative Research A Guide for Researchers in Education And the Social Sciences by Irving Seidman*. New York: Teachers College Press.
- Smid, J. W., Koch, M., & Van Den Berg, J. W. (2014). *STATIC-99R scorehandleiding: herziene uitgave 2014*.
- Struys, B. (2018, november 27). Zoveel kost een gedetineerde in België. *De Morgen* .
- Ten Hag, B. (2012). Parafiele en niet-parafiele seksualiteit bij cliënten met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Overwegingen en therapeutische mogelijkheden. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 36-3, 183-190.
- Thomas, G. & Myers, K. (2015). *The anatomy of the casestudy*. London: Sage. ISBN 978-1-4462-4864-5.

- Tubex, H. (2000). Seksuele delinquentie doorheen de strafprocesus. *Behandeling van seksueel delinquenten in België*, p. 10-37. Garant : Leuven - Appeldoorn .
- Vander Laenen, F. (2018-2019). *Forensisch Welzijnswerk*.
- Van Den Berg, C. J.W., Bijleveld, C., & Hendriks, J. (2015). *The juvenile sex offender: criminal careers and life events*.
- Van Den Berg, C.J.W. & Mesters, G. (2017). The employment-crime association for individuals convicted of a sex offence in their youth. *Journal of Developmental and Life-Course Criminology*, 3, 440-467.
- Vanhooren, S. (2015). *Loss of Meaning, Meaning-making Processes, and Posttraumatic Growth among Prisoners*. KU Leuven.
- Veen, V.C., & de Ruiter, C. (2005). De effectiviteit van behandelingen bij seksuele delinquenten. Een overzicht van de internationale literatuur. *Justitiele Verkenningen*, Vol. 3, Iss. 1.
- Vermeulen, G. (2018). *Strafwetboek, Wetboek van strafvordering, Bijzondere wetten*. Maklu Uitgevers.
- Wacquant, L. (2018). *Straf de armen. Het nieuwe beleid van de sociale onzekerheid*. Berchem: uitgeverij EPO vzw.
- Ward, T. (sd). *Good Lives Model*. Opgehaald van <http://www.goodlivesmodel.com/information.shtml#General>
- Ward, T., & Stewart, C. (2003). The treatment of sex offenders: Risk management and good lives. *Professional Psychology Research and Practice*, 34(4), 353-360.
- Willis, G. & Ward, T. (2013). The Good Lives Model: Does it work? Preliminary evidence. *What works in offender rehabilitation: An evidence based approach to assessment and treatment*, p. 305-317. West Sussex, UK.
- Willis, G.M., Ward T. & Levenson, J.S. (2014). The Good Lives Model (GLM): An evaluation of GLM operationalization in North America treatment programs. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 26(1), 58-81.

Zainal, Z. (2007). *Case study as a research method*. Jurnal Kemanusiaan, bil.9.

Persbericht

Gent, 15 mei 2020

Alternatieve detentie voor seksueel delinquenten: behoefte versus risico?

Uit explorierend onderzoek van de UGent blijkt dat mannelijke zedendelinquenten tijdens de periode in detentie over een bijzondere hulpnood beschikken. Aan de hand van een empirisch casestudyonderzoek werden seksueel delinquenten met detentie-ervaring omtrent hun behoeften en risico's in detentie (N=9) bevraagd. Gebaseerd op diepte-interviews en open vragenlijsten illustreerden mannelijke zedenplegers ruimschoots de tekorten geïnstalleerd door detentie als antwoord op het plegen van seksuele feiten. Het onderzoek creëert, gebaseerd op ervaringsdeskundigheid en expertise (N=6), een conceptueel model voor een kwaliteitsvolle vrijheidsontnemende straf gesteund op de principes van het *Good Lives Model*.

Behoeften van mannelijke zedenplegers in detentie

De mannelijke seksueel delinquenten rapporteren, binnen de detentie-ervaring, zinvol werk, mezelf zijn, vertrouwen, rechtvaardigheid en onafhankelijkheid als vijf centrale behoeften. Merkwaardig is de gerapporteerde pikorde en de ontbrekende veiligheid ten opzichte van deze gedetineerde populatie. De vraag rijst hoe we voor deze specifieke doelgroep een veilig detentieklimaat gebaseerd op behoefte en herstel, met als doel recidive te reduceren, kunnen creëren.

... een conceptueel model voor een kwalitatieve vrijheidsontnemende straf voor seksueel delinquenten

Het conceptueel model tracht om voor de meest kwetsbare doelgroep binnen detentie, de groep zedendelinquenten, een kwaliteitsvolle vrijheidsontnemende straf vorm te geven. Deze doelgroep kenmerkt zich door een bijzondere behandel nood en een beperkt risicoprofiel wat betreft agressie binnen detentie.

Het model krijgt vorm via drie pijlers. De economische pijler richt zich op een constructief investeringsbeleid dat de heersende tekorten in een systeem van detentie wegwerkt. Een institutionele pijler focust op de context van detentie gebaseerd op kleinschaligheid, differentiatie en maatschappelijke verankering. Deze pijler schuift een gefaseerd detentiebeleid met aandacht voor risico en behoefte waar gedetineerden stapsgewijs in hun vrijheid herstellen, naar voren. Een derde pijler ten slotte, steunend op een constructieve economische en institutionele onderbouw, is de pijler van welzijn en volksgezondheid. Kernwoorden hier zijn normalisering en continuïteit. Een toegankelijk, laagdrempelig en onafhankelijk hulp- en dienstverleningsnetwerk dat beantwoordt aan de maatschappelijke realiteit staat hier centraal.

Concluderend biedt dit vernieuwende onderzoek opportuniteiten naar theorie en praktijk. De exploratieve aard van het onderzoek maakt vervolgonderzoek ter replicatie van de bevindingen essentieel.